

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1978 | ΑΡΙΘ. 7

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΧII. 1. Οίδα, τίς εἰμι καὶ τίσιν γράφω. Ἐγὼ κατάκριτος, ὑμεῖς ἠλεημένοι ἐγὼ ὑπὸ κίνδυνον, ὑμεῖς ἐστηριγμένοι. 2. Πάροδος ἐστε τῶν εἰς Θεὸν ἀναιρευμένων, Παύλου συμμύσται, τοῦ ἡγιασμένου, τοῦ μεμαρτυρημένου, 5 ἀξιομακαρίστου, οὐ γένοιτό μοι ὑπὸ τὰ ἴχνη εὑρεθῆναι, ὅταν Θεοῦ ἐπιτύχω, ὃς ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ μνημονεῦει ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

ΧIII. 1. Σπουδάζετε οὖν πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριστίαν Θεοῦ καὶ εἰς δόξαν. Ὅταν γὰρ πυκνῶς ἐπὶ τὸ 10 αὐτὸ γίνεσθε, καθαιροῦνται αἱ δυνάμεις τοῦ Σατανᾶ, καὶ λύεται ὁ ὄλεθρος αὐτοῦ ἐν τῇ ὁμοιοῖα ὑμῶν τῆς πίστεως. 2. Οὐδέν ἐστιν ἄμεινον εἰρήνης, ἐν ἧ πᾶς πόλεμος καταργεῖται ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 115 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

XII. 1. Γνωρίζω, ποῖος εἶμαι καὶ σὲ ποίους γράφω. Ἐγὼ (θεωροῦμαι) κατάκριτος¹ (κατηγορούμενος, ἄξιος καταδίκης), σεῖς (εἴσθε) ἐλεημένοι (ἐσωθήκατε μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ)· ἐγὼ (εὐρίσκομαι) σὲ κίνδυνον, σεῖς (εἴσθε) στηριγμένοι (ἀσφαλεῖς). 2. Εἴσθε τὸ πέρασμα² (τὸ συναπάντημα, ὁ διάμεσος σταθμὸς) ἐκείνων ποὺ ὀδηγοῦνται εἰς τὸ μαρτύριον (καὶ θανατοῦνται) ἐξ αἰτίας τῆς πίστεως των εἰς τὸν Θεὸν (χάριν τοῦ ὀνόματος τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χ. ποὺ φέρουν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματός των), εἴσθε συμμύσται³ (=λάτραι τῶν αὐτῶν μυστηριωδῶν ἀληθειῶν) μὲ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, τὸν ἁγιασμένον, ποὺ μαρτυρεῖται καὶ ὁμολογεῖται (ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς καὶ φέρεται ὡς παράδειγμα ἀγιότητος), ποὺ εἶναι ἀξιομακάριστος, ὑπὸ τὰ ἴχνη τοῦ ὁποίου εἶθε νὰ εὐρεθῶ καὶ ἐγὼ, ὅταν ἐπιτύχω νὰ εἶμαι μαζί μὲ τὸν Θεὸν (ὅταν μὲ τὸ μαρτύριόν μου ἐπιτύχω μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ νὰ ἐνωθῶ μὲ τὸν Κ. ἢ. Ἰ. Χ.), καὶ ὁ ὁποῖος Παῦλος σᾶς ἀναφέρει σὲ κάθε ἐπιστολῆν του⁴ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

XII. 1. «κατάκριτος»: Πβλ. Ἰγν., Τραλλ. 3,3. Ρωμ. 4,3. 2. «ἀπόδοός ἐστε»: Πβλ. Πράξ. 18,19 ἐξ. 19,1-20. 20,16-38. Α' Κορ. 15,32 κ.ά. 3. «συμμύσται»: Ὅρος εἰλημμένος ἐκ τῶν ἀρχαίων μυστηριακῶν θρησκειῶν. Πβλ. Κ.Δ. Ἐφ. 1,9. 3,3 ἐξ. 9. 5,32. 6,19. 4. «ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ»: Ὁ Ἰγνάτιος παρέλειψε νὰ προσθήσῃ «σχεδὸν» καὶ οὕτω περιέπεσεν εἰς ὑπερβολήν, διότι ὁ Παῦλος μνημονεῖ τοὺς Ἐφεσίους μόνον εἰς τὰς ἐπιστολάς Α' Κορ. 15,32. 16,8. Α' Τιμ. 1,3. Β' Τιμ. 1,16 ἐ. 4,19 ἐ.— Τὸ «ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ» θὰ ἠδύνατο ἄρα γε νὰ ἐρμηνευθῆ ὅτι ἐννοεῖ ὁ Ἰγν. «εἰς ὅλην τὴν ἐπιστολήν» τοῦ Παῦλος πρὸς τοὺς Ἐφεσίους καὶ εἰς κάθε στίχον ἀναφέρει τούτους εὐφῆμως; Δὲν νομίζομεν ὅτι εὐσταθεῖ ἡ ἐρμηνεία αὕτη, διότι ποῖος ὁ λόγος νὰ προστεθῆ ὁ πλεονασμὸς οὗτος, ἀφοῦ ὅλη ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Ἐφεσίους; Ὁρθοτέρα λοιπὸν ἡ πρώτη ἐρμηνεία, ἔστω καὶ καθ' ὑπερβολήν λεχθεῖσα ἢ φράσις πρὸς ἔμφασιν.

XIII. 1. Σπουδάζετε (κάθε φροντίδα καὶ προσπάθειαν νὰ καταβάλλετε) λοιπὸν εἰς τὸ νὰ συνέρχεσθε¹ (νὰ ἐκκλησιαάζεσθε) συχνότερα εἰς εὐχαριστίαν² καὶ δόξαν Θεοῦ. Διότι, ὅταν συγκεν-

XIII. 1. «σπουδότερον συνέρχεσθαι»: Πβλ. Διδαχὴν 16,2. 2. «εὐχαριστία»: Ἐκτενῆ ἐρμηνείαν δίδομεν ἐν τοῖς σχολίοις. Πβλ. Σμυρν. 7,1. 8,1. Διδαχ. 9,1. Ἰουστίν. Α' Ἀπολ. 65. 67. Διάλ. 117,1 ἐξ. Ἰγν., Φιλ. 4. Σμυρν. 7,1. Διδαχ. 9,5. Ἰουστίν., Α' Ἀπολ. 66 κ.π.ά. ἐν διαφορετικῇ ἐννοίᾳ.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Μαρία ἡ Αἰγυπτία

Ἡ μεγάλη αὐτὴ Ὁσία τιμᾶται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας δις: τὴν 1ην Ἀπριλίου καὶ τὴν 5' Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, ὁπότε «εὐτάχθη (ἡ μνήμη τῆς), ἐγγίζοντας ἤδη τοῦ τέλους τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, πρὸς διέγερσιν τῶν ραθύμων καὶ ἁμαρτωλῶν εἰς μετάνοιαν».

Ὡς ἀναφέρει τὸ Συναξάριον, ἡ Μαρία ἦτο κατὰ τὴν νεότητά της ἄσωτος, ἔζη δὲ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου. Μειθαῖσα, ἐξ ἀπλῆς περιεργείας, μετ' ἄλλων προσκωνητῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀνένηγεν αἴφνης ἐκεῖ. Διέβη τότε τὸν Ἰορδάνην, εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐρήμου καὶ διήρυσεν ἐν αὐτῇ 47 ἔτη σκληροτάτης ἀσκήσεως.

τρώνεσθε συχνὰ εἰς τὸ ἴδιον μέρος (δηλ. τὸν Ναόν), τότε καταργοῦνται (συντρίβενται καὶ ἐξαφανίζονται) αἱ δυνάμεις τοῦ σατανᾶ καὶ διαλύεται (ἐκμηδενίζεται) ἡ καταστρεπτικὴ δύναμις του μετὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεώς σας. 2. Τίποτε δὲν εἶναι καλλίτερον (ἀνώτερον) τῆς εἰρήνης, μετὴν ὅποιαν καταργεῖται κάθε πόλεμος ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων δυνάμεων³.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀκαδημαϊκός

---

3. «πόλεμος...ἐπιγείων καὶ ἐπουρανίων». Ἐπουράνιαι δυνάμεις εἶναι οἱ δαίμονες. Πβλ. Κ.Δ. Ἐφ. 2,2. 6,12. Ἐπίγειαι δὲ εἶναι οἱ εἰδωλολάτραι καὶ οἱ αἵρετικοί. Πβλ. Α' Κορ. 15,40. 48 ἐξ. Ἰω. 3,12. Ἐφ. 1,10. Κολ. 1,16.

Ἡ Ἱερὰ Ὑμνωδία ψάλλει εἰς αὐτὴν (Κοντάκιον, ἦχος β): «Τοῖς τῶν ἀγώνων σου πόνοις, θεόληπτε, τὸ τῆς ἐρήμου τραχὺ καθηγίαςας· διό σου τὴν μνήμην δοξάζομεν, ἐν ὑμνωδίαις, Μαρία, τιμῶντές σε, ὅσα ὀσίων ἀγλαΐσμα».

Τοιαῦται μορφαὶ τοῦ Ἑορτολογίου ἐμπνέουν πάντα ἀμαρτωλόν, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ Πονηρὸν Πνεῦμα ὑποβάλλει λογισμοὺς ἀπογνώσεως. Διότι ἡ πείρα βοᾷ τὸ τοῦ Ἀποστόλου: «μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ» (Α΄ Ἰω. δ' 4). Ἡ Θεία Χάρις, διὰ τῆς μετανοίας, ἀνασύρει ψυχὰς ἀπὸ τὸν βόρβορον εἰς τὰς κορυφὰς τῆς ἀγιότητος. Ὅπως λοιπὸν τὸ παράδειγμα τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας εἶναι λίαν σιηρικτικὸν καὶ ὀρθῶς οἱ «τὰ πάντα καλῶς διαταξάμενοι Πατέρες» ὥρισαν εἰς αὐτὸ θέσιν περιόπιον κατὰ τὴν τρέχουσαν κατανυκτικὴν περιόδον.

Ἴνα λάβωμεν χάριν καὶ δύναμιν

Τὴν Γ' Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, ἐορτάζομεν τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ. Τοῦτο γίνεται πρὸς πνευματικὴν μας ἐνίσχυν. «Μεσοῦσης ἤδη τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, οἱ ἕως τοῦδε κόποι ἐκ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας ἐπιφέρουν ποιάν τινα ἀδυναμίαν, ἣτις ποιεῖ δυσκολώτερον τὸ λοιπὸν τοῦ ἔργου. Ὅθεν ἡ Ἐκκλησία προβάλλει ἐνώπιόν μας τὸν πανάγιον Σταυρόν, τὴν χάρὰν τοῦ κόσμου, τῶν δικαίων τὸ στήριγμα καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν τὴν ἐλπίδα ἵνα ἐξ αὐτοῦ λάβωμεν χάριν καὶ δύναμιν πρὸς τελείωσιν τοῦ θείου ἀγῶνος», ὡς λέγει τὸ σύντομον Συναξάριον τῆς ἡμέρας.

Ὅπως, τὸ ζωηφόρον Εὐλόν, ἐφ' οὗ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, διὰ τοῦ θανάτου του, ἐνίκησε «τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου», εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς πιστοὺς πηγὴ σθένους. Οὕτω, «θανάτου τὸ κέντρον καὶ Ἄδου τὸ νίκος ἐλήλαται», κατὰ τὸ κοντάκιον τῆς ἐορτῆς. Περιπινσοόμενοι λοιπὸν καὶ ἀσπαζόμενοι τὸν Σταυρόν τοῦ Κυρίου, θὰ συνεχίσωμεν μὲ νέαν ἀλκὴν τὸν ἱερὸν δόλιχον

τῆς Τεσσαρακοστῆς, διὰ τὰ εἰσέλθωμεν τέλος εἰς τὸ φαιδρὸν φῶς τῆς Ἀναστάσεως.

«Ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός...»

Ἐκτὸς τοῦ Διακόνου Στεφάνου, ἡ Καινὴ Διαθήκη ποιεῖται μωρίαν καὶ ἐνὸς ἄλλου ἐκ τῶν πρώτων Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας: τοῦ Ἀντίπα, ἀδλῆσαντος εἰς τὴν μικρασιατικὴν Πέργαμον (Ἀποκ. 6' 13). Κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, οὗτος, σύγχρονος ὢν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἐπίσκοπος ἐπ' αὐτῶν κατασπαθεῖς εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἐπέσειπε τὸν βίον βληθεὶς εἰς χάλκινον βουὴν πεπυρακτωμένον. Ποιμὴν ὄντως «εἰς τόπον Θεοῦ», κατὰ τὴν γνωστὴν φράσιν τοῦ Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, ἐμιμήθη τὸν Κύριόν του Ἰησοῦν προσενεγκὼν καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν ὑπὲρ τῶν λογικῶν προβάτων.

Τὸ ὄνομά του, κατεχωρισμένον εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, σελαγίζει κατὰ τὸ κύλημα τῶν αἰώνων εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καλῶν κληρικῶν, ὑπενθυμίζον εἰς αὐτοὺς ὅτι τὸ ὅπερ ἐπωμίσησαν ἔργον ἐνέχει τὸ νόημα ἀφοσιώσεως εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰ πνευματικά των τέκνα, ἐξικνουμένης ἕως θανάτου. Εἶθε ἡ κατὰ τὴν Πην Ἀπριλίου ἐορτὴ τοῦ Ἁγίου Ἀντίπα ἐφέτος ν' ἀποβῇ ἀφορμὴ πρὸς θαυντέραν συνειδητοποίησιν αὐτῆς τῆς ὠραίας ἀληθείας μεταξὺ τῶν ποιμένων μας.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ»
ΤΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ

Α΄.

Τὸ ἔργον τοῦ Ἰππολύτου Ρώμης (+ 235) «Ἀποστολικὴ Παράδοσις» εἶναι μία τῶν σημαντικωτέρων πηγῶν τῆς καθ' ὅλου Ἱστορίας τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Ἐνῶ αἱ πηγαὶ τοῦ α' καὶ β' αἰῶνος παρουσιάζουν μόνο σκιώδη διαγράμματα καὶ ἀτελεῖς μορφὰς τῆς χριστιανικῆς λατρείας, τὸ ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ γ' αἰῶνος προερχόμενον ἔργον τοῦ Ἰππολύτου ρίπτει ἄπλετον φῶς πρὸς κατανόησιν τῆς ἐξελιξέως τῆς παλαιοχριστιανικῆς λατρείας. Τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο ἀπὸ μακροῦ γνωστόν, ἀλλ' ἡ σημασία καὶ ἡ καταγωγή αὐτοῦ ἐγένοντο φανερά μόνον κατὰ τὸν αἰῶνά μας.

***

Ὁ Ἰππόλυτος ἦτο γνωστός ὡς ἅγιος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος δὲν γνωρίζομεν πολλά περὶ αὐτοῦ. Μόνον ὅταν τῷ 1842 εὗρέθη εἰς τὸ ἅγιον ὄρος χειρόγραφον, περιέχον τὸ ἔργον αὐτοῦ «Φιλοσοφούμενα», ἐγνωρίσαμεν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων αὐτοβιογραφικῶν στοιχείων κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς του¹.

Ὁ Ἰππόλυτος, καταγόμενος πιθανῶς ἐκ τῆς ἐλληνικῆς Ἀνατολῆς², ἦτο πρεσβύτερος ἐν Ρώμῃ καὶ ἤλθεν εἰς σύγ-

1. Josef A. Jungmann, Liturgie der christlichen Frühzeit bis auf Gregor den Grossen, Freiburg (Ἑλβετία) 1967, σ. 65.

2. B. Altaner, ἔθ' ἀνωτ., σ. 145. Ὁ Στ. Παπαδόπουλος λέγει, ὅτι «ὁ Ἰππόλυτος ἦταν ἑλληνας θεολόγος, πού ἔδρασε στοὺς κόλπους τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐμπροσωποῦσε βασικά τὴ μικρασιατικὴ καὶ συριακὴ παράδοση» (Στυλιανοῦ Γ. Παπαδοπούλου, Πατρολογία, τόμ. Α', Ἀθήνα, 1977, σ. 370).

κρουσιν διὰ δογματικά ζητήματα πρὸς τὸν πάπαν Ζεφυρίνον καὶ τὸν διάδοχόν του Κάλλιστον. Ὁ Ἰππόλυτος ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν ὁμοφρόνων του ἐπίσκοπος Ρώμης περὶ τὸ 218, δημιουργηθέντος οὕτω τοῦ ἱπολυτιανοῦ σχίσματος, ὅπερ διητηρήθη καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Καλλίστου παπῶν Οὐρβανοῦ καὶ Ποντιανοῦ. Τὸ 235 ὅμως, κατὰ τὸν διωγμὸν ἐπὶ Μαξιμίνου τοῦ Θρακός, ὁ κανονικὸς ἐπίσκοπος Ποντιανὸς καὶ ὁ σχισματικὸς Ἰππόλυτος ἐξορισθέντες εἰς τὴν νῆσον Σαρδικὴν ἀπέθεσαν τὸ ἀξίωμά των, συναφιλιώθησαν καὶ ἀπέθανον ταυτοχρόνως μαρτυρικὸν θάνατον ἐκ τῶν κακουχιῶν τῆς ἐξορίας, τοῦθ' ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ τιμηθοῦν ὡς μάρτυρες καὶ νὰ ἀποτεθοῦν τὰ λείψανά των εἰς Ρώμην.

Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἰππολύτου ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν του μαρμάρινον ἀνδριάντα, ὅστις σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὴν ἄνδρον πρὸς τὴν Βατικανὴν Βιβλιοθήκην. Ὁ ἀνδριὰς παριστᾷ τὸν Ἰππόλυτον καθήμενον ἐπὶ καθέδρας, φέροντα φιλοσοφικὸν τρίβωνα, ἐνῶ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς καθέδρας εἶναι γεγλυμμένοι οἱ τίτλοι τῶν συγγραφῶν του³. Τινὲς τῶν συγγραφῶν τούτων ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῷ μεταξῦ, ἀλλὰ τινὲς παραμένουν ἄγνωστοι. Ἄγνωστον ἦτο ὡσαύτως τὸ σύγγραμμα, τοῦ ὁποίου ὁ γεγλυμμένος ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος τίτλος ἦτο «Ἀποστολικὴ Παράδοσις». Βεβαίως σὺν τῷ χρόνῳ προΐοντι κατέστη γνωστὴ ἕξ ἀνατολικῶν πηγῶν σειρὰ κανονικῶν καὶ λειτουργικῶν ἔργων, ἅτινα συνδέονται μετ' ἀλλήλων καὶ ἐν μέρει παρουσιάζονται ὡς περιέχοντα διατάξεις τῶν Ἀποστόλων. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν δύο, τῶν ὁποίων ὁ τίτλος ἀνεφέρετο εἰς τὸν Ἰππόλυτον. Ἦσαν οἱ «Κανόνες τοῦ Ἰππολύτου», οἱ ὁποῖοι διητηρήθησαν εἰς τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐν τμήμα τῶν εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν παραδοθεισῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν». Τὸ Η' βιβλίον αὐτῶν διέσωσε τμήματα τῆς «Ἀποστολικῆς παραδόσεως», ἰδίως εἰς τὴν λεγομένην «Ἐπιτομὴν» τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑ-

3. Josef A. Jungmann, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 66. Δημητρίου Μπαλάκου, Ἀθήναι, 1930, σ. 121.

πάρχει Κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Διατάξεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων περὶ χειροτονιῶν διὰ Ἴππολύτου». Ἄλλ' εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἔργα, ὡς εἶναι παραδεδομένα, προήρχοντο ἐκ μεταγενεστέρας ἐποχῆς. Οὕτως ἐγεννᾶτο τὸ ἐρώτημα, ἐὰν περιείχετο ἐν αὐτοῖς γνήσιος πυρῆν. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μνημονευθέντων κανονικῶν καὶ λειτουργικῶν ἔργων ὑπῆρχε καὶ ἓν, τὸ ὁποῖον ἦτο παραδεδομένον εἰς κοπτικὴν, ἀραβικὴν καὶ αἰθιοπικὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὁποῖον δι' αὐτὸ ἐχαρακτηρίζετο ὡς «αἰγυπτιακὴ ἐκκλησιαστικὴ διάταξις». Τῷ 1912 ὁ γερμανὸς Eduard Schwartz, ἰσχυρίσθη, ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι ἡ «Ἀποστολικὴ Παράδοσις» τοῦ Ἴππολύτου. Τῷ 1916 ὁ ἄγγλος Βενεδικτῖνος R. H. Connolly, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τι περὶ τῆς ἐργασίας τοῦ Schwartz, ἀπέδειξε σχεδὸν τὴν αὐτὴν θέσιν, ἥτις οὐδόλως ἐκλονίσθη ὑπὸ διαφόρων ἐνοστάσεων, αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων προεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ P. Hanssens μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι πτυχαὶ τινες τῆς περιγραφομένης ἐκκλησιαστικῆς πράξεως φαίνονται, ὅτι ἀνταποκρίνονται περισσότερον εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὴν ρωμαϊκὴν παράδοσιν. Παρὰ ταῦτα ἡ κυρία θέσις τῶν Schwartz καὶ Connolly παραμένει ἀκλόνητος. Συμφώνως πρὸς τὴν θέσιν ταύτην ἐν τῇ «Αἰγυπτιακῇ Ἐκκλησιαστικῇ Διατάξει» ἔχομεν τὴν «Ἀποστολικὴν Παράδοσιν» τοῦ Ἴππολύτου ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ γ' αἰῶνος. Ἐὰν πτυχαὶ τινες τῆς ἐν αὐτῇ λειτουργικῆς πράξεως ἔχουν τὸ παράλληλον αὐτῶν ἐν Αἰγύπτῳ, τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἔχουν ἀποδειχθῆ αἱ ἐπὶ τοῦ λειτουργικοῦ πεδίου στεναὶ σχέσεις μεταξὺ τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας⁴. Ἡ συγγραφὴ τοῦ Ἴππολύτου ἐγράφη, ὡς τονίζει ὁ Dix, περὶ τὸ ἔτος 215, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἰππολυτιανοῦ οὐσίματος, διότι ἐκ τῆς συγγραφῆς ἀπουσιάζει πᾶν ἕχνος πολεμικῆς ἐναντίον τοῦ Καλλίστου. Ἡ ἔλλειψις πολεμικοῦ χαρακτῆρος εἶναι ὡσαύτως σπουδαία, διότι δεικνύει,

4. J. A. Jungmann, *Missarum Sollemnia*⁵, τόμ. 1, Wien-Freiburg-Basel 1962, σ. 71 ἐξ.

ὅτι ὁ Ἱππόλυτος προφανῶς θέλει νὰ παρουσιάσῃ ὅ,τι εἶναι ἐν χρήσει ὡς παραδεδομένον «ὑπὸ τῶν ἀποστόλων». Οὕτω δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἱππολύτου μαρτυρεῖ τὴν περὶ τὸ ἔτος 200 πρᾶξιν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἣτις πρᾶξις κατὰ μέγα μέρος ἦτο κοινὴ πρὸς τὴν τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας⁵. Ὅθεν ἡ ἀξία τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἱππολύτου εἶναι μεγάλη. Ἡ ἀξία αὕτη εἶναι ἀναμφισβήτητος ἀκόμη καὶ διὰ τοὺς ἄνευ σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων ἀμφιβάλλοντας περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν παύει νὰ ἀποτελῇ σπουδαιότατην πηγὴν, ἐξ ἧς ἀντλοῦμεν πληροφορίας περὶ τῆς λειτουργικῆς πράξεως τοῦ γ' αἰῶνος.

Ἡ «Ἀποστολικὴ Παράδοσις» τοῦ Ἱππολύτου συνεγράφη ἑλληνιστί, δοθέντος ὅτι κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 3ου αἰῶνος ἐκυριάρχει ἀκόμη ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Περὶ τὸ 250 ἤρξατο χρησιμοποιουμένη ἡ λατινικὴ, τοῦθ' ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ λησμονηθοῦν ταχέως ἐν Ρώμῃ τὰ ἑλληνικὰ ἔργα τοῦ Ἱππολύτου, ἐν οἷς καὶ ἡ «Ἀποστολικὴ Παράδοσις». Εἰς τοῦτο συνεβάλετο καὶ ἡ ἀνάμνησις τοῦ σχίσματος. Τὰ ἑλληνικὰ ἔργα τοῦ Ἱππολύτου διεδόθησαν εἰς τὴν Ἀνατολήν.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

---

5. J. A. Jungmann, Liturgie der christlichen Frühzeit, σ. 66-67. Ἡ ἀλεξανδρινὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τὸν Ἱππόλυτον τονίζεται ἤδη ἐν H. Eifers, Die Kirchenordnung Hippolyts von Rom, Paderborn 1938, σ. 100, 147 ἐξ., 191 ἐξ., 304. Ὁ J. M. Hanssens πιστεύει ὅτι πατρὶς τοῦ Ἱππολύτου ἦτο ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ τείνει νὰ δεχθῆ, ὅτι ἡ συγγραφὴ τοῦ ἐγγράφου «τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ γ' αἰῶνος» ἐν Αἰγύπτῳ (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 509).

Ποιμαντικά θέματα

Η ΤΑΥΤΟΤΗΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΙΜΕΝΟΣ

Εἰς τὸ Μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου, ὅπως ἄλλωστε καὶ εἰς κάθε ἄλλο μαρτύριον ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας μας, συναντᾶ κανεὶς ἕνα πλῆθος εἰκόνων μεστῶν πνευματικῶν νοημάτων.

Βεβαίως ὁλόκληρον τὸ Μαρτύριον, ὅπως περιγράφεται καὶ ἐξιστορεῖται, εἶναι μία θαυμασία εἰκὼν τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἐκκλησίας μέσα εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τούτοις ὅμως μόνον αἱ ἐπὶ μέρους δραματικαὶ ἀλλὰ καὶ ἥρωϊκαὶ φάσεις τῆς θυσίας ἐνὸς ἁγίου ἀνδρὸς ὁλοκληρῶνουν τὴν εἰκόνα αὐτήν. Εἰς τὰς διαφόρους ἐπὶ μέρους αὐτὰς ὄψεις τοῦ ἱεροῦ μαρτυρίου συναντᾶ κανεὶς τὴν ὑπαρξιακὴν ἔκφρασιν τοῦ πατερικοῦ ἀποφθέγγματος «Δὸς αἷμα καὶ λάβε πνεῦμα». Καθὼς παρακολουθεῖ ὁ ἀναγνώστης, εἰς τὰς διαδοχικὰς εἰκόνας τῆς ἐξελιξέως τοῦ μαρτυρίου, τὴν ὁλόθυμον προσφορὰν τῆς προσκαίρου ζωῆς ἐνὸς ἁγίου ἀνδρὸς εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ «ἐσφαγμένου ἀρνίου», ἀντιλαμβάνεται, ὅτι πράγματι ἡ συνείδησις τοῦ μαρτυρίου εἶναι ἡ πλέον αὐθεντικὴ βίωσις τῆς πνευματικῆς ταυτότητος κάθε γνησίου χριστιανοῦ. Ὁ αὐθεντικὸς χριστιανὸς εἶναι, εἰς κάθε στιγμήν τῆς ζωῆς του, ὁ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ ὁ πιστός. Ἐκεῖνος ποῦ μὲ τὴν θυσίαν τῆς προσωπικῆς του ζωῆς βεβαιώνει τὴν ταυτότητα τοῦ Χριστοῦ· ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Καὶ κυρίως ὁ προσωπικὸς του Σωτήρ.

Ἄλλὰ μία τοιαύτη πνευματικὴ καὶ «μαρτυρικὴ» πράξις βεβαιώσεως τῆς ταυτότητος τοῦ Χριστοῦ προϋποθέτει τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῆς ταυτότητος τοῦ μαρτυροῦντος. Συνήθως καὶ εἰς ἄλλας σχετικὰς περιπτώσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου βίου ἐλέγχεται προηγουμένως ἡ ταυτότης τοῦ μάρτυρος καὶ κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ μαρτυρία του. Αὐτὴν δὲ τὴν εἰκόνα τὴν συναντοῦμε καὶ εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου. Πρὶν μαρτυρήσῃ ὑπὲρ Χριστοῦ, ἐλέγχεται ἡ χριστιανικὴ του ταυτότης. «Προσαχθέντα

οὐν αὐτὸν ἀνηρώτα ὁ ἀνθύπατος, εἰ αὐτὸς εἶη Πολύκαρπος. Τοῦ δὲ ὁμολογοῦντος, ἔπειθεν ἀρνεῖσθαι... Ἐπιμένοντος δὲ πάλιν αὐτοῦ (τοῦ ἀνθυπάτου) ... ἀπεκρίνατο... Χριστιανὸς εἰμί...»¹.

Ἡ εἰκὼν αὐτὴ ἔχει νηπτικὴν ἀξίαν διὰ τὸν ποιμένα. Προκαλεῖ τὴν ἱερατικὴν του συνείδησιν καὶ ἀφυπνίζει τὸ ἀγωνιστικὸν του φρόνημα. Διότι εὐρισκόμενος καὶ ὁ ποιμὴν εἰς «στάδιον», παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, διατρέχει συνεχῶς τὸν κίνδυνον νὰ ἀπολέσῃ τὴν πνευματικὴν του αὐτοσυνειδησίαν, τὴν χριστιανικὴν του ταυτότητα. Μέσα εἰς τὸ πλῆθος τῶν προβλημάτων, τῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῶν ποικίλων «θορυβῶν» τῆς καθημερινῆς ζωῆς, περισσότερον πάντων, ὁ ποιμὴν κινδυνεύει νὰ λησμονήσῃ ποῖος εἶναι καὶ ποῖον εἶναι τὸ ἔργον του.

Ἄλλ' ὁ ποιμὴν ὁ ὁποῖος δὲν βιώνει τὴν χριστιανικὴν του ταυτότητα, δὲν δύναται νὰ ἀναδειχθῇ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ. Δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ θεβαιώσῃ ὑπαρξιακῶς ποῖος εἶναι ὁ Χριστός, ἐφ' ὅσον δὲν γνωρίζει τὸν ἑαυτὸν του. Ἐξ ἄλλου ὅμως ἡ προσπάθεια τῆς συγκρατήσεως τῆς ταυτότητός του δὲν εἶναι ὑπόθεσις καλῆς λειτουργίας τῆς μνήμης του. Εἶναι πρωτίστως ἔκφρασις τῆς συνειδήσεως τοῦ μαρτυρίου, ἡ ὁποία, ὡς τὸ ἔλαιον, συντηρεῖ τὴν κανδήλαν τοῦ ἀγωνιστικοῦ του φρονήματος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ ποιμὴν πρέπει ὁ ἴδιος νὰ ἐλέγχῃ ἀδιαλείπτως τὴν ταυτότητά του. Οὕτω μόνον θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ γίνῃ πιστὸς μάρτυς τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ κληθῇ νὰ ἐνθυμηθῇ ποῖος εἶναι καὶ τί ἔργον ἐργάζεται. Καὶ ἀναμφιβόλως δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι, εἰς τὴν κρίσιμον ἐποχὴν μας, αἱ κρίσιμοι ὥραι κ τ υ π ο ὕ ν κανονικῶς. Διὰ τοῦτο ἡ ἐτοιμότης τῆς δηλώσεως τῆς ταυτότητός του συμπίπτει καὶ μὲ τὴν ἐγγρηγορσιν...!

I. K.

---

1. ΒΕΠΕΣ, τόμ. 3ος, σελ. 23.

ΤΟ ΙΕΡΑΤΙΚΟ ΗΘΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ Η ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ*

Α. Ἡ εἰκόνα τοῦ ἱερέα στὶς παραδοσιακὲς κοινωνίες ἦταν τὸ σύμβολο τῆς ἀνθρώπινης προσπάθειας νὰ γεφυρωθεῖ τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸ ὑπερβατικὸ καὶ τὸ ἐγκόσμιο, στὴν ἀθανασία καὶ τὴ θνητότητα — νὰ θυσιασθεῖ ὅ,τι πολύτιμο τῆς ἐφήμερης ζωῆς γιὰ νὰ κερδηθεῖ ἡ αἰώνια ἐπιβίωση. Καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ ἱερέα στὴν ἐκκλησιαστικὴ ὁρολογία ἀναφέρει στὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο τὴ δυνατότητα νὰ γεφυρωθεῖ τὸ ὑπαρκτικὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸ κτιστὸ καὶ στὸ ἄκτιστο: Φανερώνει τὴ Χάρη - χάρισμα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου νὰ ζωοποιεῖ καὶ νὰ ἀθανατίζει στὸ ἴδιο του τὸ σῶμα τὴν καθολικὴ κτίση, νὰ τὴν προσάγει καὶ νὰ τὴν «ἐγκεντρίζει» στὴ θεία ζωή. Καὶ εἶναι ἡ εὐχάριστια καὶ πρόσληψη καὶ χρῆση τοῦ κόσμου ποὺ συνιστᾷ τὸ «μεταβολισμὸ» τῆς θνητῆς ζωῆς σὲ αἰώνια ζωή, τὴ θυσία τοῦ ἀτομικοῦ καὶ θνητοῦ γιὰ χάρη τῆς «ὄντως ζωῆς» ποὺ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ κοινωνία τῶν προσώπων (Α' Ἰωάν. 4, 8).

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἱερέας τῆς φυσικῆς δημιουργίας, μετέχει στὴν ὕλη τῆς πραγματικότητας, συγκεφαλαιώνει ἐλόκληρη τὴν κτίση στὸ πρόσωπό του «οἰοῖται σύνδεσμός τις φυσικὸς τοῖς καθόλου διὰ τῶν οἰκείων μερῶν μεσιτεύων ἄκροις, καὶ εἰς ἓν ἄγων ἐν ἑαυτῷ τὰ πολλῶν κατὰ τὴν φύσιν διεστηκότα τῷ διαστήματι», κατὰ τὸ λόγο τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ.¹ Ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν κόσμον εἶναι ἄμεση καὶ ὀργανικὴ, εἶναι ἡ πρόσληψη τοῦ κόσμου, ἡ τροφή, τὸ ποτό, τὸ ἐνδυμα, κάθε τεχνικὴ δυνατότητα. Ὅταν αὐτὴ ἡ πρόσληψη ἀποβλέπει στὴν ἐπαναστατημένη αὐτάρκεια τοῦ ἀτόμου, τότε ἡ καθημερινὴ χρῆση τοῦ κόσμου εἶναι μιὰ προοδευτικὴ ἀποργάνωση τῆς φύσης ποὺ καταλήγει στὴ διάλυση τοῦ θανάτου. Ἡ φύση συμπαρασύρεται στὴν ἀνταρσία, ἀφοῦ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο εἶναι ἡ μόνη δυνατότητα νὰ ὑπάρξει ἡ φύση.² Ἀντίθετα, ὅταν ἡ χρῆση τοῦ κόσμου συνιστᾷ τὴν εὐχα-

* Ἡ γλῶσσα τοῦ ἄρθρου ἀκολουθεῖ τοὺς κανόνες τῆς Γραμματικῆς ποὺ ἰσχύει σήμερον στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκπαίδευση.

1. Περὶ διαφορῶν ἀπόρων, Migne P.G. 91, 1305BC. — Βλ. καὶ Χρ. ΓΙΑΝΝΑΡΑ. Τὸ Πρόσωπο καὶ ὁ Ἔρως — θεολογικὸ δοκίμιον ὀντολογίας, Ἀθήνα (Ἐκδόσεις Παπαζήση) 1976, § 33.

2. Βλ. Ἰωάννου ΖΗΖΙΟΥΛΑ, Ἀπὸ τὸ προσοπεῖον εἰς τὸ πρόσωπον, στὸν τόμο: «Χαριστήρια» εἰς τιμὴν τοῦ Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος Μελίτωνος, Θεσσαλονικὴ (Πατρ. Ἰδρ. Πατερικῶν Μελετῶν) 1977, σελ. 307.

ριστιακή σχέση του ανθρώπου με τον Θεό, τότε η ύλική φύση αποκαλύπτεται ως «τόπος» συνάντησης και αλληλοπεριχώρησης των ενεργειών του Θεού και των ενεργειών του ανθρώπου,³ εικόνα του ενανθρωπήσαντος ἑσαρκου Λόγου. Ἡ Εὐχαριστία εἶναι ἡ ἱερουργία τῆς ζωῆς στὰ ὄρια τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσης κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου, ἡ μεταβολὴ τῶν «εἰδῶν» τοῦ κόσμου σὲ σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Β. Ἡ ζωοποίηση καὶ «λογοποίηση» τοῦ κόσμου εἶναι συνυφασμένη μετὰ τὴν ἱερατικὴν ιδιότητα τοῦ ἀνθρώπου, μετὰ τὸ ἱερατικὸ ἦθος ποὺ ἀναφέρει στὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο τὴ δυνατότητα νὰ γεφυρωθεῖ τὸ ὑπαρκτικὸ χάσμα ἀνάμεσα στὸ κτιστὸ καὶ στὸ ἀκτιστό. Ἄν τὸ βασιλικὸ ἦθος ἀντανακλᾷ στὸν ἄνθρωπο τὴ δόξα τῆς εἰκόνας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τὴν ὄντολογικὴ προτεραιότητα τοῦ προσώπου ὡς πρὸς τὴ φύση, τὸ ἱερατικὸ ἦθος ἀναφέρεται στὴ φανέρωση τοῦ ἄλλου μυστηρίου τῆς θείας ὑπαρξῆς, στὴ διάκριση τῆς φύσης ἀπὸ τὶς ἐνέργειες ποὺ διασώζουν τὴν πραγματικότητα τῆς φύσης στὰ ὄρια τοῦ ὑπαρκτικοῦ γεγονότος τῆς προσωπικῆς ἑτερότητας.

Ἡ πραγματικότητα τῆς σύστασης καὶ ζωοποίησης τοῦ κόσμου ἀπὸ τὶς Ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, ἡ τελεσιουργία τῆς καθολικῆς Λειτουργίας τοῦ Λόγου μέσα στὴ σύνολη κτίση, εἰκονίζεται στὴ διάκριση ὕλης καὶ πνεύματος στὸν ἄνθρωπο,⁴ στὴ συγκεφαλαίωση τοῦ ὕλικου κόσμου καὶ τῆς λογοποίησός του στὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο. Ὁ κόσμος εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν θείων Ἐνεργειῶν, ἡ ἑτερότητα τοῦ κάλλους τῶν ὄντων ἀποκαλύπτει τὸν προσωπικὸ χαρακτήρα τῶν δημιουργικῶν λόγων τῆς θείας Σοφίας. Ἀλλὰ μόνο ὁ λόγος - ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ νὰ συναντήσῃ καὶ ἀναγνωρίσῃ στὰ κτίσματα τὴν πολυφωνία τῶν λόγων τῆς θείας Ἐνέργειας. Καὶ ταυτόχρονα τὸ ἴδιο τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ κατεξοχὴν προσωπικὴ διαφοροποίηση τῶν ενεργειῶν τῆς φύσεώς του, στὸ ἴδιο τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου συναντιέται ὁ λόγος τῆς ἀνθρώπινης δημιουργικῆς ἐνέργειας: Στὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἱερουργεῖται ἀφετηριακὰ καὶ «τελικὰ» ἡ ἐνοείδεια τῆς ζωῆς κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου.

(Συνεχίζεται)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ

3. Λέγεται τόπος Θεοῦ ἐνθα ἐκδηλος ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ γίνεται: ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Περὶ πίστεως ὀρθοδόξου 1,13— Migne P.G. 94, 852A (Κριτικὴ ἔκδοσις Bonif. KOTTER, σελ. 38).

4. Βλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ, Προσωποποιΐαι, Migne, P.G. 150, 1316 C.— Βλ. ἐπίσης, Τὸ Πρόσωπο καὶ ὁ Ἔρωσ §§ 17 καὶ 21.

ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΝΑΥΤΙΛΛΟΜΕΝΟΥΣ*

Β'. ΙΔΕΑΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΝΑΥΤΙΛΛΟΜΕΝΩΝ.

1. Κέντρου Ποιμαντικῆς τῶν Ναυτιλλομένων διοργάνωσις, ἔχον ἔδρα τὸν Πειραιᾶ καὶ παραρτήματα αὐτοῦ εἰς τοὺς λοιποὺς λιμένας τῆς Χώρας, μάλιστα εἰς τὰ μέρη ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται οἱ Ναυτικοί, ἔχον στελέχη ὑπηρεσιακὰ καὶ ἐθελοντικά. Εἰς τὸ κέντρον τοῦτο θὰ ὑπάγεται τό,

α. Τμήμα Ἐσωτερικοῦ. Ποιμαντικὸν ἔργον εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν ναυτικῶν.

β. Τμήμα Ἐξωτερικοῦ. Ποιμαντικὸν ἔργον εἰς τοὺς ταξιδεύοντας ναυτικούς.

Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διακονίαν, συνεργασία παραγόντων, κατὰ τόπους Ἀρχῶν μετὰ Σεβ. Μητροπολιτῶν καὶ ἴδρυσις Ναυτικῶν Ἑστιῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ.

Ἡ Διακονία τοῦ τμήματος ἐξωτερικοῦ πρέπει νὰ ἔχη παραρτήματα εἰς πολλοὺς λιμένας τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὰς Προξενικὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Διακονίαν τῶν Ἑξένων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν τομέα τῶν Ναυτιλλομένων καὶ νὰ ἰδρῦση Ναυτικὰς Ἑστίας — Seamen's Centers.

Αἱ ἀνωτέρω «Ναυτικαὶ Ἑστίαί» πρέπει νὰ εἶναι κέντρα ἐξυπηρετήσεως, ψυχαγωγίας καὶ ἐπιμορφώσεως (βιβλιοθηκαὶ) κ.τ.λ., νὰ ἔχουν Ξενῶνας καὶ ἄλλας διευκολύνσεις, ὡς θὰ ἀναφέρωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις.

2. Τομεὺς Θαλάσσης.

α. Ποιμαντικὴ συμπάρστασις εἰς τοὺς ἐν πλῶ εὕρισκομένους. Νὰ δημιουργηθῇ σῶμα ἐθελοντῶν ἱερέων καὶ κοινω-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 140 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

νικῶν λειτουργῶν Ναυτιλίας, οἱ ὅποιοι θὰ ταξιδεύουν καὶ θὰ ἔχουν ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰ πληρώματα.

Οὗτοι θὰ συμβάλλουν εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἀναλόγου κλίματος εἰς τὸν κῶρον τοῦ πλοίου, καὶ θὰ συμπαρίστανται ἰδίᾳ εἰς ἐκείνους ποὺ πρωτοταξιδεύουν καὶ ἀντιμετωπίζουν πολλὰ προβλήματα.

Οἱ ἱερεῖς καὶ κοινωνικοὶ οὔτοι λειτουργοὶ θὰ εἶναι χρήσιμοι καὶ εἰς τὸ Κράτος ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἐταιρείας τῶν πλοίων τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ, διότι θὰ βοηθοῦν, ὥστε οἱ παράγοντες οὔτοι νὰ σχηματίζουν ὀρθὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν πραγματικῶν προβλημάτων τῶν Ναυτιλλομένων.

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ τομεὺς τῶν ἀνωτέρω ἱερέων καὶ κοινωνικῶν λειτουργῶν, δύναται νὰ βοηθήσῃ.

I. Εἰς τὸ στάδιον προσαρμογῆς τῶν νέων ναυτικῶν.

II. Εἰς τὸν ἐλεύθερον χρόνον καὶ ἐπιμόρφωσιν τῶν πληρωμάτων, (ἔξι πνευματικῆ ἀπομόνωσις εἰς τὰ πλοῖα, ὀργάνωσις καὶ χρήσις βιβλιοθηκῶν, καλλιέργεια ἐπὶ μέρους ἐνδιαφερόντων καὶ ἱκανοτήτων, ἄσκησις εἰς ὁμαδικὰς δραστηριότητας).

3. Ὁ Ρόλος τῶν Ἱερέων τῶν Ναυτιλλομένων.

Ἰδρυσις σώματος Ἱερέων τῆς Ναυτιλίας, ὡς προαναφερομεν, ἐργαζομένων, «ὕπὲρ τῶν ἐν Θαλάσσει καλῶς πλεόντων», συνοδευόντων τὰ ποντοπόρα πλοῖα, (ἢ ἐχόντων συνεργάτας εἰς αὐτὰ) ἐπιτελούντων Θ. Λειτουργίας καὶ ἐργαζομένων, ποιμαντικῶς, εἰς τὸν τομέα τοῦτον.

4. Χρειαίεται συνεργασία τῶν τομέων ποιμαντικῆς τοῦ τμήματος Ναυτιλλομένων, ὡς προαναφερον, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ καὶ κατεύθυνσις τοῦ ὅλου ἔργου, ὑπὸ τοῦ Ποιμαντικοῦ Κέντρου Πειραιῶς, ἐν συνεργασίᾳ ὁμοίως μετὰ τοῦ Σώματος Ἑλλήνων Ἐφοπλιστῶν, καὶ ἐκπροσώπων τοῦ ναυπλιακοῦ κόσμου.

5. Ἰδρυσις Σχολῆς - Σεμιναρίου ἐκπαιδεύσεως Ἱερέων καὶ Κοινωνικῶν Λειτουργῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς ποιμαντικῆς τῶν Ναυτιλλομένων.

6. Ἐξεύσεις στελεχῶν ἀπὸ τοὺς νέους κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς Θεολόγους, Κοινωνιολόγους, Διδασκάλους καὶ Κοινωνικοὺς Λειτουργοὺς καὶ χρησιμοποίησις τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ οὗτοι ἐκπαιδευθοῦν εἰς τὴν ἀνωτέρω Σχολὴν - Σεμινάριον Ποιμαντικῆς τῶν Ναυτιλλομένων.
7. Εὐρέως νὰ χρησιμοποιηθῆ ὁ δορυφορικὸς σταθμὸς Θεριοπυλῶν, διὰ τὴν ἀναμετάδοσιν καταλλήλων κηρυγμάτων, ὁμιλιῶν, ἐκκλησιαστικῶν ᾠμῶν, μουσικῆς, συμβουλῶν καὶ ἐνημερώσεων - προτροπῶν.
8. Τέλος, ἐπειδὴ εἰς τὸν ἀνωτέρω τομέα πολλὰ ἑτερόδοξοι Ἐκκλησῖαι ἔχουν πολὺ ἐργασθῆ, κρίνομεν σκόπιμον νὰ χρησιμοποίησῃ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐμπειρία τῆς Ποιμαντικῆς τῶν Ναυτιλλομένων καὶ τῶν Ἐξένων Ἐκκλησιῶν.

Προτείνεται, ἐπὶ τούτοις, ἡ στενὴ συνεργασία καὶ ἀνταλλαγὴ στελεχῶν μεταξὺ Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ Διεθνοῦς Κέντρου Ναυτιλλομένων τοῦ Houston, ὡς καὶ τῶν ἑτέρων ἀνα τὸν κόσμον ὑφισταμένων Κέντρων Ναυτιλλομένων καὶ Ἑσπιῶν Ναυτικῶν, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ διοργάνωσις ἑνὸς Ποιμαντικοῦ Κέντρου Ναυτιλλομένων, Seamen's Center, εἰς τὸν μεγαλύτερον τῆς Χώρας μας λιμένα, τ.ἑ., εἰς τὸν Πειραιᾶ.

(Συνεχίζεται) Ἄρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ.Θ. Μ.Φ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγω μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἴδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὁρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

Η ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΡΕΒΕΖΗΣ *

Μετὰ τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν ὁ Σεβασμώτατος Μητροπολίτης ἐπέδωκε τὰ πτυχία εἰς τοὺς ἀποφοιτήσαντας τῆς Σχολῆς Ἱεροσπουδαστάς, οἱ ὅποιοι ἔφθλαν στὸ τέλος τὸν πολυχρονισμό του. Καὶ ἐπηκολούθησε δεξιώσεις των.

VI.

Ὅταν κατακλείδα παραθέτομε τὴν ὁμιλία, ποὺ ἐξεφώνησε κατὰ τὴν ἑορταστικὴ ἐκδήλωσι τῆς Σχολῆς ὁ ἀριστεύσας εἰς αὐτὴν Ἱεροσπουδαστῆς π. Βασίλειος Μπούσιος, Σακελλάριος καὶ Ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Ἐκκλησιῶν, καθὼς καὶ ἀλφαριθμητικὸν πίνακα ὄλων τῶν Ἱεροσπουδαστῶν, ποὺ ἔλαβαν πτυχίον τῆς Σχολῆς μας:

α'.

Μὲ εὐλογη συστολὴ ἀνεβαίνω στὸ βῆμα, σὺν ἐκπρόσωπος ὄλων τῶν συναδέλφων μου Ἱεροσπουδαστῶν τῆς Ἱερατικῆς μας Σχολῆς Πρεβέζης. Τὸ αἰσθάνθηκα βαθεῖα σὺν ψυχικῇ μου ἀνάγκῃ. Καὶ τὸ ἐξήτησα ἀπ' τὸν σεβαστὸ καὶ ἀγαπητὸ Διευθυντὴ μας. Ἐνόμισα, πὼς στήν σημερινὴ Γιορτὴ μας θὰ ἔπρεπε ν' ἀκουοσθῇ ὁπωσδήποτε καὶ ἡ δικὴ μας ταπεινὴ φωνή.

Ἔχομε πλήρη συναίσθησι τῆς μεγάλης εὐθύνης, ποὺ ἐπῆραμε σὺν φορέσαμε τὸ τιμημένο Ράσο, αὐτὸ τὸ σεμνὸ ἔνδυμα καὶ ἔμβλημα τοῦ ἑλληνορθοδόξου Κληρικοῦ.

Σὲ μᾶς τοῦλάχιστο, θέλομε νὰ πιστεύομε ὅλοι, πὼς δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχύῃ μὲ κανένα τρόπο ἢ γνωστὴ λαϊκὴ παροιμία: «Οἱ τοῦ βίου ναυαγοὶ τοῦ Ὑψίστου Δειουργοῦ». Ὁχι. Χίλιες φορές, ὄχι.

Εἴμαστε ἀπ' τὰ μικρὰ παιδικὰ μας χρόνια κοντὰ στήν Ἐκκλησίαν, κοντὰ στὸν ταπεινὸ Ἱερέαν τοῦ Χωριοῦ, ἐπάνω στὸ Ἀναλόγιον, ζυμωμένοι μαζί της. Καὶ ποιοῦσε ἀληθινὰ ἢ ψυχῇ μας, ποὺ στὰ μικρὰ χωριά μας ἢ καὶ στὰ πλησιόχωρά τους, ἐπὶ χρόνια πολλὰ, δὲν ὑπῆρχε Ἱερέας.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 144 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

Ποῦ νὰ ῥθοῦν διδάκτορες Θεολογίας ἢ θεολόγοι ἢ ἔστω κί ἀπόφοιτοι τῶν Ἀνωτέρων Ἱερατικῶν Σχολῶν σίς μικρὸς καὶ πωχὸς ἐνορίες μας. Ὅσα γράφονται καὶ λέγονται γιὰ μορφωμένο Κληρὸ, πὸν θὰ ἐπανδρώσῃ καὶ τὸ τελευταῖο χωριὸ τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ἀπλῆ φιλολογία. Στὴν ὑπαιθρο πολὺ δύσκολα ἔρχεται μορφωμένος νὰ ἱερατεύσῃ. Ἐδῶ σίς πόλεις βρῖσκονται ποῦ καὶ ποῦ μορφωμένοι, καὶ οἱ πῖδ πολλοὶ διαρκῶς σκέπτονται γιὰ μετάνθεσι πρὸς τίς... μεγαλόπολεις! Γι' αὐτὸ ἐμεῖς, σὰ μικρὰ κί ἀπόμακρα χωριά μας, εἴμαστε καταδικασμένοι γιὰ πάντα χωρὶς Ἱερέα, χωρὶς νὰ κυπᾶ ἢ καμπάνα στοὺς Ναοὺς μας, χωρὶς νὰ λειτουργοῦν τίς μεγάλες μέρες!

Ἄς ἔχει ὅμως δόξα ὁ Μεγαλοδύναμος, πὸν δὲν μᾶς ἄφησε. Ἐδωσε σὲ μᾶς τὴν εὐκαιρία, τὴν τόσο μεγάλη καὶ πολύτιμη εὐκαιρία, καὶ μπορέσαμε νὰ ἱερωθοῦμε, γιὰ νὰ καλύψωμε τὸ τεράστιο τοῦτο κενό· γιὰ ν' ἀναλάβωμε ἐμεῖς μὲ ζῆλο κί ἀγάπη φλογερὴ τὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ τῆς ἱερωσύνης σὰ τόσο δύσκολα χρόνια μας.

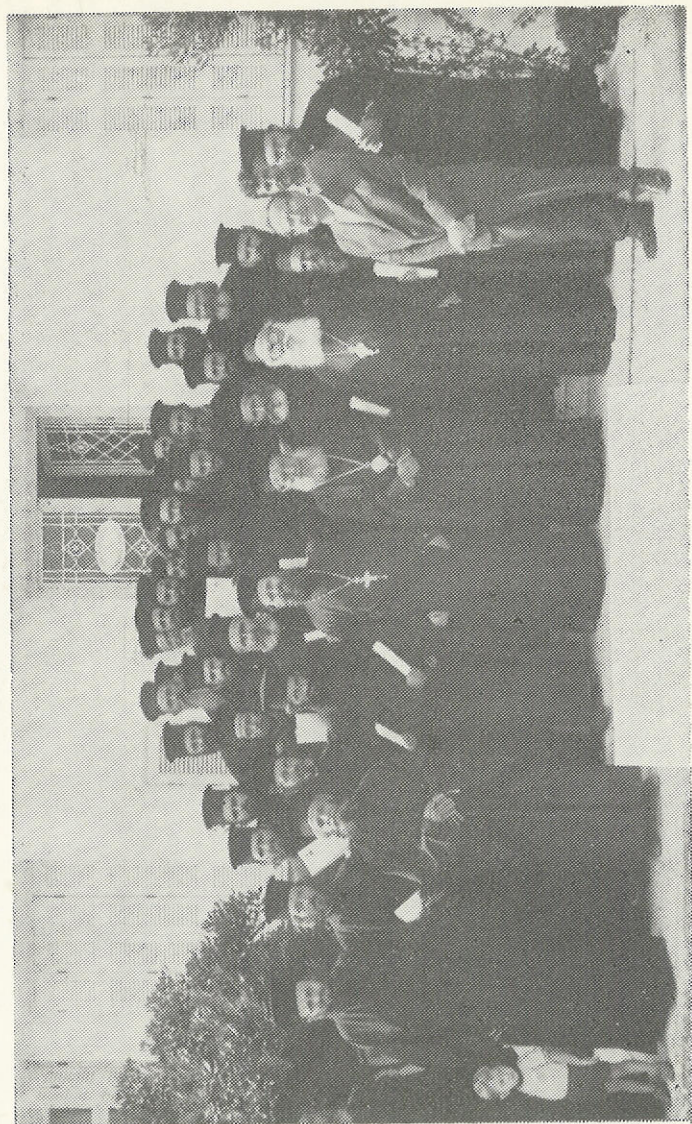
Δὲν φαντάζεσθε τί χαρὰ νοιώθουν οἱ καλοὶ Χριστιανοὶ τῶν μικρῶν χωριῶν μας, πὸν ἐπὶ τέλος ἀπόχησαν δικό τους Ἐφημέριο.

Θὰ πρέπει σήμερα νὰ εὐχαριστήσωμε ἀπ' τὰ θάθη τῆς ἱερατικῆς μας ψυχῆς ὅλους ὅσους συνετέλεσαν, ὥστε ὁ ἱερός πόθος μας νὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὀστέα. Καὶ πρῶτα - πρῶτα τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη μας, κί ὕστερα τὸν ἅγιο Διευθυντὴ τῆς Σχολῆς μας, πὸν δόθηκε δλόφρυχα καὶ σ' αὐτὸ τὸ ἱερὸ ἔργο, τοὺς σεβαστοὺς κ.κ. Καθηγητὰς μας, οἱ ὁποῖοι ἐμόχθησαν κυριολεκτικὰ ὅλο τὸ χρόνο γιὰ τὸν πνευματικὸ μας καθαρισμό.

Δίνομε καὶ σήμερα ὑπόσχεσι, ἱερὴ καὶ ἀπαράδαιτη ὑπόσχεσι, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, πὸς ὅτι διδαχθήκαμε στὴν ἐμπνευσμένη Σχολὴ μας, θὰ τὸ κρατήσωμε στέρεα. Καὶ θὰ ἐφαρμόσωμε ὅσα ἀκούσαμε κί ἐξήσαμε μ' ἀπόλυτη ἀκρίβεια καὶ πιστότητα σ' ὅλες τίς πτυχὲς τῆς ἱερατικῆς καὶ ποιμαντικῆς μας ζωῆς, μὲ τίς ἐδλογίες καὶ ὀδηγίες πάντοτε τῆς σεβαστῆς Προϊσταμένης μας Ἀρχῆς.

Προσεύχεσθε σᾶς παρακαλοῦμε θερμὰ γιὰ μᾶς, ὥστε νὰ φανοῦμε ὅλοι ἄξιοι τῆς μεγάλης αὐτῆς κλήσεώς μας.

Ὁ Πανάγαθος Θεὸς εἶθε ὅλους, καὶ σᾶς καὶ μᾶς, νὰ ἐδλογῆ πλούσια. Καὶ ν' ἀποδείχεται συνέχεια προσιάτης καὶ βοη-

Ἐπίδοσις τῶν Πτυχίων (15 Ἰουλίου 1977).

θὸς ὄλων μας, μάλιστα τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας καὶ τοῦ εὐσεβε-
σταίου Ἔθνους μας.

Σὰς εὐχαριστοῦμε καὶ πάλι μ' αἰσθήματα θαδειᾶς εὐγνω-
μοσύνης.

6'.

1. Ἀθανασούλας Κωνσταντῖνος, ἐνορίας Φλαμπούρων.
2. Ἀντωνίου Σταύρος, Ἄνω Δεσποτικοῦ.
3. Γούσης Γεώργιος, Βρυσοῦλας.
4. Κακιούζης Χρῆστος, Πολυδρύσου.
5. Κολιογιάννης Γεώργιος, Πολυδρύσου.
6. Μάνθος Χρῆστος, Στρογγυλῆς.
7. Μήτσης Δημήτριος, Βαλανιδορράχης.
8. Μπούσιος Βασίλειος, Ἐκκλησιῶν.
9. Μπούσιος Κωνσταντῖνος, Ἀμμουδιᾶς.
10. Μπούσιος Λάζαρος, Κρυσπηγῆς.
11. Μπόχτης Μιχαήλ, Κάτω Σκαφιδωτῆς.
12. Μπρούδας Εὐάγγελος, Δρυῶνος.
13. Νίτσιος Χριστόδουλος, Σκιαδᾶ.
14. Ντούσκας Σταύρος, Βαλανιδούσης.
15. Παπαδόπουλος Κωνσταντῖνος, Ἄνω Σκαφιδωτῆς.
16. Πανταζῆς Γρηγόριος, Τσαγκαροπούλου.
17. Πάντας Κωνσταντῖνος, Μυρσίνης.
18. Πάντας Τρύφων, Κορυφούλας.
19. Ροπόκης Ἐλευθέριος, Λυγιᾶς.
20. Σίσκας Δημήτριος, Ἄνω Κοτσανοπούλου.
21. Σίσκας Σπυρίδων, Κάτω Δεσποτικοῦ.
22. Τζαλακώστας Βασίλειος, Δρυοφύτου.
23. Σωτηρίου Θωμᾶς, Χαλάσματος.
24. Τζίμας Σταύρος.
25. Τσίπης Σπυρίδων, Μεγαδένδρου.
26. Τούσης Κωνσταντῖνος, Ἄνω Ρευματιᾶς.
27. Χαλκίδης Ἀνέστης, Ρωμηᾶς.
28. Χαλκίδης Γεώργιος, Γαλατᾶ.

Ἔτσι ἤμπορεῖ καθένας νὰ λάβῃ μιὰ εἰκόνα γιὰ τὸ ἔργο ποὺ
συντελέσθηκε στὴν Εἰδικὴ Σχολὴ Ἱερατικῆς Μορφώσεως Πρεβέ-
ζης, κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς λειτουργίας της (1976 - 1977).

† Ἀρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ, Ἱεροκλήρυξ

ΜΙΑ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ *

Αυτά που ειπώθηκαν μέχρι τώρα δεν βρίσκονται στην θεωρία αλλά έχουν άμεσες συνέπειες στη ζωή μας. Ἡ Ὀρθοσκευτική κίνησις στην Πατρίδα μας ἔχει προσκολληθῆ πολὺ στην καταφατική θεολογία χωρίς και νὰ ἀφήνη περιθώρια ἀναπτύξεώς της και πρὸς τὴν φυσική της ἐξέλιξη, δηλ. τὴν ἀποφατική. Ἔτσι βλέπουμε:

1) Τὴν πνευματικὴ ζωὴ νὰ καλλιεργεῖται στὴν ἐπιφάνεια, ὁπότε ἀμφιβάλλει κανεὶς ἂν εἶναι αὐτὴ πνευματικὴ ζωὴ. Προσέχουμε τὸ ντύσιμο και τὴν ἐν γένει ἀναστροφή. Τίς πολλὰς τυπικότητες, εὐγένειες και καλοὺς τρόπους συμπεριφορᾶς. Ὅλα αὐτὰ τὰ εἰδωλοποιούμε, δηλ. τὰ λατρεύουμε. Εἴμαστε ἔτοιμοι ἀπ' τὸ παραμικρὸ νὰ σκανδαλισθοῦμε και νὰ πέση στὴ συνείδησί μας ὀλόκληρος ὁ θρησκευτικὸς κόσμος. Συμβαίνει αὐτὸ γιατί δὲν ἔχουμε ἀκόμη νοιώσει τὴν θαθεῖα πνευματικὴ ζωὴ πὺ συνδέεται μὲ τὴν τρελλὴ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ. Πρῶτα ν' ἀγαποῦμε τὸν Θεὸ και νὰ κάνουμε τὰ πάντα ἀπ' ἀγάπη σ' αὐτὸν και ἔπειτα δευτερευόντως ἄς προσέξῃ κανεὶς και τὸ σκάνδαλο. Ὅχι νὰ θέτουμε τὴν φράσι: «νὰ μὴ σκανδαλιζοῦμε» μπροστὰ ἀπὸ κάθε μας ἐνέργεια και αὐτὴ μόνον νὰ προσέχουμε.

2) Εἶναι ἔγκλημα ἀκόμη ἢ διάκρισι, πὺ ἐπιχειρήθηκε, τῶν Πατέρων σὲ κοινωνικοὺς και σὲ νηπτικούς. Καλλιεργεῖται ἔντονα ἢ νοοτροπία, ὅτι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες και ἰδίως ὁ Ἱερός Χρυσόστομος πρέπει νὰ διαβάζονται και μάλιστα τὰ πιὸ κοινωνικά τους ἔργα και ὄχι οἱ ἄλλοι νηπτικοὶ πὺ εἶναι μόνο γιὰ τοὺς ἀσκητάς. Αὐτὴ ἔμως ἢ διάκρισι δὲν ὑπάρχει στὴν Πατερικὴ Θεολογία. Γιατί ὅλοι οἱ Πατέρες ἔχουν κοινὴν ζωὴν και κοινὸ φρόνημα. Ὅλοι εἶναι νηπτικοὶ και μὲ αὐτὴ τὴν θάσι ὁμιλοῦν και γιὰ κοινωνικά προβλήματα. Ὁ Ἱερός Χρυσόστομος, ὁ Μ. Βασίλειος και ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος δὲν μίλησαν μόνο γιὰ τὸν πλοῦτο, τὴν κλοπὴ κ.λπ. ἀλλὰ και γιὰ τὴν ἀδιάλειπτη προσευχή, τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας, τὸ χαροποιὸ πένθος. Ἀγάπησαν τὴν ἡσυχία και μεγάλωσαν στὴν ἔρημο. Ἐποίμεναν θεολογοῦντες και ἑθεολόγουν ποιμόνες. Και ξέρουμε πολὺ καλά τί θὰ πῆ Θεολογία. «Τέλος δὲ ἀγγελίας ὑπόθεσις Θεολογίας».

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 142 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

Ἐνέφερα ὅλα αὐτὰ γιατί οἱ Μοναχοὶ τοῦ Λονδίνου συνδέονται περισσότερο μέ τήν ἀποφατικὴ Θεολογία. Πέρα ἀπό ὑποστηρίξεις καὶ στηρίγματα καὶ μέ ἀπλότητα ζοῦν τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Μεγάλωσαν καὶ ζοῦν μέ τὰ λεγόμενα «νηπτικὰ» συγγράμματα καὶ αὐτὴν τήν τροφή δίνουν καὶ στοὺς ἐγγάμους ποὺ συνδέονται μαζί τους, ὅπως θὰ ποῦμε πιὸ κάτω. Διαβάζουν τήν Φιλοκαλία, τὰ ἔργα τοῦ Ἁγ. Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου, Ἁγ. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Ἁββᾶ Δωροθέου, Ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ κ.λπ.. Γι' αὐτὸ καὶ μεῖς στὴν Ἑλλάδα, ἂν δὲν ἀρχίσουμε νὰ διαβάζουμε βιβλία ὀρθοδόξου ἀσκητικῆς γραμματείας, ἂν δὲν παύσουμε νὰ πολεμοῦμε τὸν μοναχισμό, ἂν δὲν τὸν θάλομε καὶ μέσα στὴν οἰκογένεια, ὅπως οἱ Πατέρες λένε (μέ τὸν τρόπο ποὺ αὐτοὶ ὑπογραμμίζουν), ἂς μὴ περιμένουμε πνευματικὴ ἀναγέννησι καὶ ἄνθησι τῆς γνησίας ὀρθοδόξου πνευματικότητος. Θὰ κινούμεθα πάνω σὲ σχήματα καὶ καταστάσεις παραφθαρμένες. Θὰ μᾶς παρασέρνουν τὰ προτεσταντικὰ «ἀνέκδοτα» καὶ οἱ ἄγνοιαι συναισθηματισμοὶ τῶν αἰρετικῶν.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΙΕΡΟΘΕΟΥ ΒΛΑΧΟΥ Ἱεροκήρυκος

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐκδίδει ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία.

Η «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

- ΘΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗ ὑπεύθυνα καὶ ἀντικειμενικὰ τὸν λαὸ γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας στοὺς διάφορους τομεῖς.
- ΘΑ ΠΑΡΕΧΗ σωστὴ κατεύθυνσι στὰ διάφορα προβλήματα, ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὸν ἄνθρωπο.
- ΘΑ ΑΠΑΝΤΑ στίς διάφορες αἰτιάσεις ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας.
- ΘΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗ τοὺς πιστοὺς καὶ θὰ καλλιεργῇ σ' αὐτοὺς γνήσιο ὀρθόδοξο βίωμα.

Ἔτσι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἔχουν ὁδηγὸ στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους.

ΙΕΡΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4 — ΤΗΛ. 32.48.877
ΑΘΗΝΑΙ Τ.Τ. 121

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Ἰανουαρίου 1978

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΤΟΥ

Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε.

Πρὸς

Τὸν Ἱερόν Ἐφημεριακὸν Κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

«Τίμον» τῆς Ἐκκλησίας «Πρεσβυτέριον»,

Εὐλαβεῖς τοῦ Χριστοῦ Διάκονοι,

«ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ» Θεοσεβαστοὶ,

ἀδελφικῶς καὶ περιποθῆτως περιπτυσσόμενοι, ἀμφιδεξίως κατασπαζόμενοι ἐκ μέσης καρδίας τὰς ἐπὶ τῷ προλαβόντι ἡμᾶς Ἀγίῳ 12ημέρῳ καὶ τῷ ἀνατείλαντι νέῳ ἔτει 1978 εὐχὰς πρὸς πάντας ἀπευθύνομεν.

Πρῶτιστα τὸν «ἀγαθὸν καὶ φιλόανθρωπον Θεόν» πατέρα ἡμῶν εὐλογοῦμεν διὰ τοὺς πρὸς ἡμᾶς πάντας παρὰ τὴν ἀναξιοτήτα ἡμῶν πλουσίους Αὐτοῦ οἰκτιρμούς καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, ἀλλὰ καὶ τὸν σεπτὸν ἡμῶν προκαθήμενον καὶ τὴν περὶ Αὐτὸν σεβασμίαν τῶν Ἀρχιερέων ὁμήγυριν, τὴν συγκροτοῦσαν τὴν ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον Διαρκῆ τε καὶ τὴν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος, εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὴν εὐχαῖς Αὐτῶν σύστασιν τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε.

Ὁ Ἐφημεριακὸς Κλῆρος τῆς Ἑλλάδος, ἔχων τὴν ὑφίστην τιμὴν ἀλλὰ καὶ τὸ βαρύτατον χρέος νὰ διακονῇ ἐντολῇ καὶ εὐχαῖς τῆς Ἐκκλησίας ἐν 20ῷ αἰῶνι τὸν περιούσιον τοῦ Κυρίου λαόν, τὸν ὀρθόδοξον ἐλληνικὸν λαόν, καὶ διαπιστῶν ὅτι ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου πάλλει μὲν διὰ τὴν πίστιν τῶν πατέρων του, ἀλλ' ἐν ἀρρυθμίᾳ, εὐρίσκεται εἰς ἔντονον προβληματισμόν.

Εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ κατὰ Χριστὸν ἰδεῶδες ἀπολακτίζεται ἐν ὀνόματι νεωτεριζουσῶν ἀντιλήψεων καὶ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ πᾶν ἀστηρίκτου.

Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἰδεῶδη τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, τὰ ὁποῖα μακρὰ παράδοσις Ἑλληνικὴ καὶ Χριστιανικὴ διεισόρφωσεν καὶ διὰ μόνων τῶν ὁποίων τὸ Γένος ἡμῶν ἠδυνήθη νὰ ἐπιδιώσῃ κατὰ τὴν μακρὰν δουλείαν καὶ νὰ ἀναστῆ, καταπατοῦνται καὶ χλευάζονται.

Εἰς μίαν ἐποχὴν ὅπου ἡ χρησιμοθηρεία καὶ ἡ ὕλοφροσύνη ἐν γένει ἀπειλοῦν νὰ καταλύσουν πάντα ἠθικὸν φραγμὸν καὶ πᾶσαν ἔννοιαν δικαίου εἰς μίαν μεγάλην μερίδα τῆς συγχρόνου κοινωνίας μας.

Εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν σύγχυσις ἰδεολογικὴ, ἔλλειψις προσανατολισμοῦ, θρησκευτικὸς συγκρητισμὸς ἐπιπολάζει καὶ ὑποπροϊόντα νοσηρῶν ἐγκεφάλων προβάλλονται ὡς πνευματικὰ δημιουργήματα καὶ πρὸς αὐτὰ καὶ σοβαροὶ φαινομενικῶς ἄνθρωποι σπεύδουν νὰ συσχηματισθοῦν διὰ νὰ μὴ φανοῦν ὀπισθοδρομικοί, ὅταν ἡ μηχανὴ θεοποιῆται καὶ τὰ τεχνικὰ ἐπιτεύγματα — τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν τὴν θετικὴν διὰ τὴν πρόοδον οὐδεὶς παραγνωρίζει — κινδυνεύουν νὰ ἐκδιώξουν τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, καὶ ὅταν τέλος ἡ νεολαία μας ἀνδροῦται περιδινωμένη εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ τοὺς ἀλογίστους ἀκροβατισμούς, ἀ ν α λ ο γ ι ζ ὀ μ ε θ α «ὡς λόγον ἀποδώσοντες» (Ἐβρ. ιγ' 17) ...

Ποία εἶναι ἡ θέσις ἡ ἰδική μας ἀγαπητοὶ μέσα εἰς αὐτὴν τὴν κοινωνίαν ἢ ὁποῖα δι' ἡμῶν καὶ διὰ τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἔχει καθιερωθῆ; Ποία ἡ σχέσις ἡμῶν πρὸς τὴν κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ τεκμήριον Χριστιανικὴν, εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως πολλάκις μόνον κατ' ἐπίφασιν ὡς τοιαύτην χαρακτηριζομένην;

Τί παραγγέλει πρὸς ἡμᾶς διὰ τὰς ψυχὰς ταύτας ὁ Κύριος; (Ἰω. κα' 16). Τί διαλαλοῦν καὶ μᾶς διαμηνύουν ὡς ποιμένον τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ οἱ Προφῆται; (Ἰερ. κδ' 22 καὶ κγ' 1).

Τί παραδίδει κατὰ τὴν φρικτὴν τῆς χειροτονίας ὥραν εἰς χεῖρας ἡμῶν ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ Παρακλήτου; «Λάβε τὴν παρα-

καταθήκην ταύτην και φύλαξον αὐτήν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε παρ' Αὐτοῦ μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι αὐτήν».

Τί κατὰ τὴν Δευτέραν τοῦ Κυρίου ἡμῶν παρουσίαν ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ Αὐτοῦ κριτηρίου θ' ἀπολογισθῶμεν;

Ἄδελφοί μας ἀγαπητοὶ και περιπόθητοι.....

Αἱ ἀνωτέρω ἐν ἀδραῖς γραμμαῖς σκέψεις και τὰ ἀμείλικτα ἐρωτηματικά κατέχουν τὸ κέντρον τῶν διαφερόντων ἡμῶν και μᾶς προβληματίζουν. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τούτων συνεστήθη ὁ Ι.Σ.Κ.Ε.

Αὐτὸς ὁ προβληματισμὸς μᾶς ὀδηγεῖ τὸν ἕνα πλησίον τοῦ ἄλλου. Αὐτὴ ἡ ἀνάγκη μᾶς ἐπιβάλλει τὴν ἐνότητα. Ἐνότητα ἐν πρώτοις πλήρη και οὐσιαστικὴ μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς διὰ τῆς ἐν τῷ αἵματι Αὐτοῦ κοινωνίας (Ἰωάν. ς' 54).

Ἐνότητα εἰλικρινῆ και γνησίαν μετὰ τῶν εἰς τύπον Χριστοῦ ἐν μέσῳ ἡμῶν ἀγωνιζομένων ἐπισκόπων κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τῶν Γραφῶν και τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν νοεῖται ἡ Ἐκκλησία.

Ἐνότητα και μεταξὺ ἡμῶν οὐχὶ τυπικὴν και ἐπιφανειακὴν ἐν τῷ «ἀδελφοὶ και συλλειτουργοί...» (εὐχὴ Θ. Λειτουργίας πρὸ τῆς μεταλήψεως) μόνον περιοριζομένην ἀλλ' ἐν τῇ πράξει βιουμένην και εἰς τὰς ἐκδηλώσεις πάσας ἐν τῇ μεταξὺ ἡμῶν ἀναστροφῇ θεδαιουμένην.

Ἐνότητα ἡ ὁποία ἡμᾶς μὲν θὰ ἐνδυναμώνῃ και ἐνισχύῃ εἰς τὸν κατὰ τοῦ κακοῦ και τῆς ἁμαρτίας ἀγῶνα, τὸν λαὸν δὲ τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία παρέδωκεν εἰς χεῖρας ἡμῶν, θὰ φρονιματίζῃ και περιχαρᾶκῶνῃ βοηθοῦσα αὐτὸν νὰ ὀδηγῆται εἰς νομὰς σωτηρίους.

Ἐνότητα τέλος τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ὀλίγον πρὸ τοῦ πάθους Του και ἀπὸ τὸν Θεὸν Πατέρα ἐζήτησε διὰ τῆς Ἀρχιερατικῆς προσευχῆς Του (Ἰω. ιζ' 11) και παρήγγειλε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους και τοὺς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μαθητάς Του (Ἰωάν. ιγ' 35).

Δι' αὐτῆς δὲ ὄχι μόνον τὰ πνευματικά ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς συντήρησιν ἡμῶν καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς χορηγεῖ ὁ Κύριος, ὅταν ἡ ἱεράρχησις τούτων γίνεται πρεπόντως.

Τότε ἡ πρὸς τοὺς Λευίτας διὰ τοῦ Μωυσέως παραγγελία τοῦ Θεοῦ ἔχει καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς (Λευτ. ι' 8-10).

Τότε ἡ ἐπαγγελία τοῦ Κυρίου «ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ...» θὰ εὔρη τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς (Ματθ. ε' 33) καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ὁμολογία περὶ τῆς ὑπ' Αὐτοῦ στοργικῆς φροντίδος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐργατῶν τοῦ πανηγυρικῆν τὴν ἐπιβεβαίωσιν καὶ παρ' ἡμῶν πάντων (παρὰ τὴν ἀναξιοτέτα καὶ τὴν σμικρότητά μας) (Λουκ. κδ' 35-36).

Ἦς ἀπαρχὰς δὲ τῆς τοιαύτης παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν εὐλογίας, καὶ ἐπὶ τὰς ἀνάγκας ἡμῶν τὰς βιοτικὰς, θεωρεῖ τὸ Δ.Σ. τὰ ὅσα πρὸς τὸ περιοδικὸν «Ἐνορία» ὡς ἐπιτεύγματα τοῦ Συνδέσμου σημειοῦνται ὑπὸ τοῦ Αἰδεσιμολ. Προέδρου αὐτοῦ κ. Νικολάου Αὐγερινοπούλου. Θεωρεῖ ταῦτα ὡς ἀπάντησιν εἰς τὴν ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα συνάντησιν ἡμῶν ἐν τῷ Ι.Σ.Κ.Ε. μετὰ τὴν ἐπίσημον ὑφ' ἡμῶν ἐξουσιοδότησιν κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τῆς 29.11.77. Θεωρεῖ τὰ ἐπιτεύγματα ἀκόμη ἀπάντησιν εἰς τὰς «κοινὰς... καὶ συμφώνους ἡμῶν προσευχὰς» (Εὐχὴ τῆς μικρᾶς Εἰσόδου τῆς Θ. Λειτουργίας), ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπαγγελιῶν Αὐτοῦ (Ματθ. ιη' 19).

Οὕτως, ὁ Ι.Σ.Κ.Ε. πιστεύει, ὅτι τὸ Δ.Σ. εἶναι ἡ «ἀναζωπύρωσις τοῦ χαρίσματος» (Β' Τιμ. α' 16) «δ' ἐδόθη ἡμῖν.... μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου (Α' Τιμ. δ' 14) ἵνα «τὴν διακονίαν ἡμῶν πληροφρήσωμεν» κατὰ τὴν πρὸς Τιμ. β' 15 παραγγελίαν τοῦ Μ. τῶν Ἑθνῶν Ἀποστόλου.

Οἱ καιροὶ ποὺ διερχόμεθα εἶναι κρίσιμοι καὶ κοσμογονικοί. Αἱ ἡμέραι χαλεπαὶ καὶ ἀλλοίμογον ἐὰν δὲν φανῶμεν ἀντάξειοι τῶν περιστάσεων καὶ δὲν δικαιώσωμεν τὴν ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ παρουσίαν μας.

Δὲν κάμνομεν ὑποδείξεις ἀδελφοί. Οὐδὲ τὸν διδάσκαλον πρὸς ὑμᾶς. Πολὺ δὲ περισσώτερον δὲν συνδικαλιζόμεθα.. Τὸ τονίζομεν ἰδιαιτέρως. Ἄλλ' εὐρισκόμενοι πρὸ τῶν εὐθυνῶν μας σταθμίζομεν τὸ χρέος μας. Σαλπίζομεν ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ Σάλπισμα ἐγγρηγόρσεως, (Α' Πέτρ. ε' 8) μετανοίας, διορθώσεως καὶ ἀνατάσεως τοῦ σώματος τοῦ ἔφημ. Κλήρου. Ἀφορῶντες δὲ εἰς τὸν τῆς πίστεως Ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν (Ἑβρ. ιβ' 2) καὶ ἐπὶ τὰ ἔχγη τῶν Ἱερῶν τῶν πρώτων αἰῶνων καὶ τὰς ἐκατόμβας τῶν Ἱερῶν μαρτύρων τοῦ αἰῶνος μας πορευόμενοι, «σπουδάζομεν τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος» (Ἐφες. δ' 3), «ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστὶν σύνδεσμος τῆς τελειότητος» (Κολ. γ' 14).

Ἐπὶ τὸν Κύριον δὲ ἡμῶν τὰς ἐλπίδας ἀναθέμενοι καὶ τὰς εὐχὰς τῶν Σεβασμιωτάτων ἐπισκόπων ἡμῶν ἐπικαλούμενοι διὰ τὴν εὐδωσίαν τοῦ ἔργου τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε., τὸ ὁποῖον οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ ἡ θεοφιλῆς διακονία τοῦ πιστοῦ τοῦ Κυρίου λαοῦ, ὁ θρίαμβος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ δόξα τοῦ ὀνόματος τοῦ Μ. Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

Διατελοῦμεν μετὰ τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης καὶ θερμῶν ἀδελφικῶν ἀσπασμῶν.

Τὸ Δ) κὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος

Νικολ. Αὐγερινόπουλος

Ὁ Ἀντιπρόεδρος

Σπ. Κοράκης

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Δημ. Πλατῆς

Ὁ Ταμίας

Γεωργ. Χατζηδογιαννάκης

Τὰ Μέλη

Ἄθαν. Ρούκαλης

Ἄγγ. Παπαθανασίου

Δημ. Κλοῦτσος

Χρ. Χριστοδούλου

Η ΠΟΛΥΩΝΥΜΟΣ ΚΟΡΗ

Η ΧΑΡΑ *

Γοιεις τῆς μόνης κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκου εἶναι ὁ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα. Ὑπερβάλλει ὄλους ἀνθρώπους, Ἀγγέλους καὶ Ἀρχαγγέλους, εἰς καθαρότητα ἢ παγκόσμιος χαρὰ — Παναγία. Κατὰ τὸν ὕμνον: «κοινὴ χαρὰ ἐν τῷ κόσμῳ, Ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων, ἐκ τῶν δικαίων σήμερον, Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννης, γεννᾶται ἡ Θεοτόκος»³⁷. Ἡ χαρὰ τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων καὶ τῶν ἐν τῇ γῆ ζώντων ἀνθρώπων τοῦ κόσμου ἢ χαρὰ· «Χαίρει πάνσεμνε Ἄγνη, παρθενίας καύχημα καὶ τοῦ κόσμου ἢ χαρὰ Μαρία... αὐτὸν δυσώπει (τὸν Κύριον) ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν»³⁸. Δὲν ὑπάρχει χαρὰ ἀνωτέρα εἰς τὸν κόσμον δλόκληρον. Μακρὰν τῆς χαρᾶς Παναγίας ὑπάρχει πλάνη, ψεῦδος.

Εἶναι, ἡ Παναγία, ἡ πάντων χαρὰ, πάντων θλιδομένων ἢ χαρὰ, ἢ παγκόσμιος χαρὰ, ἢ χαρὰ πάσης τῆς οἰκουμένης, ἢ κοινὴ χαρὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ χαρὰ τῶν πιστῶν, τοῦ κόσμου ἢ χαρὰ, ἢ χαρὰ τῶν Ἀγγέλων, ἢ χαρμονή· «Ἀγγέλων χαρμονή (χαρὰ, τέρψις) τῶν θείων πέφυκας, τῶν Ἀποστόλων δόξα καὶ προφητῶν ἐκσφράγισμα τῶν ἀνθρώπων τε πιστῶν προστασία καὶ ὁδηγὸς σωτήριος»³⁹. Καλεῖται καὶ μυριόχαρος καὶ κοσμοχαρμόσυνος· «Χαίροις (εἴθε νὰ χαίρης) μυριόχαρε καὶ κοσμοχαρμόσυνε, Μαρία Θεοτόκε ὕμνοις σε ἀσιγήτοις μεγαλύνομεν (σὲ ὕμνοῦμεν μὲ ὕμνους οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν τελειώνουν)»⁴⁰. Πίστις σταθερὰ καὶ συνεχῆς. Ἀνάγκη ὅπως παραδειγματισθοῦν ὅσοι τὰς ὀλίγας αὐτὰς γραμμὰς μελετοῦν. Μόνον οἱ ἔχοντες ἐμπιστοσύνην πλήρη εἰς τήν, μυρίας χάριτας, ἔχουσαν Παναγίαν, θὰ πληρωθοῦν χαρᾶς ἀνεκφράστου, ἀφοῦ πρῶτον ἀπαλλαγοῦν μὲ τὴν βοήθειάν της ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὴν πλάνην. Αὐτὴ μόνη ἀναπαύει, τέρπει, ὑψώνει πρὸς τὰ ἄνω, τὰ αἰώνια. Χαρὰ δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ κοσμικὰ κέντρα (κινηματογράφους, χοροὺς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 69 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3-4 τεύχους.

37. Σεπτ. 8—ἐξαποστειλάριον.

38. Φεβρουαρ. 1, θ'.

39. Ὀκτ. 22—ἐσπέρας.

40. Ματ. 27, θ'.

ἐξάλλους, πάρτυ κ.λπ.)· Οἱ χῶροι αὐτοὶ προσθέτουν λύπην, ἁμαρτίαν, συμβάλλουν εἰς τὴν ταχυτάτην φθορὰν τῆς υγείας, τὴν διάλυσιν τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς οἰκονομίας· Ἡ χαρὰ εἶναι πλησίον τοῦ ἀνθρώπου, οὗτος ὁμως τὴν περιφρονεῖ...

Περιφρονεῖ τὸ Ἀγαλλίαμα (τὴν τέρψιν, τὴν χαρὰν) τῶν οὐρανίων ταγμάτων⁴¹ (Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων), τὴν Εὐφροσύνην (χαρὰν) τοῦ κόσμου⁴² καὶ πασῶν γενεῶν⁴³, τὸ Ψυχαγώγημα⁴⁴ (εὐφροσύνην, χαρὰν), τὸν γλυκασμὸν τῶν Ἀγγέλων⁴⁵, τὴν Χάριν⁴⁶ καὶ τὸν Ὀλθον⁴⁷. Αὐτὸ τὸ τίμιον καὶ Πανάγιον Πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐγκωμιάζουν ἅπασαι αἱ οὐράνιαι δυνάμεις, ὁ ἄνθρωπος δὲν τὸ τιμᾷ· ὁ ἄπιστος, ὁ ἀσεβὴς ἄνθρωπος. Εὐτυχῶς ὅτι ὑπάρχουν πιστοί, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν ὡς μόνην τῶν χαρὰν, μόνην τῶν εὐτυχίαν (ὄλθον) τὴν Χαρὰν - Παναγίαν καὶ εἰς αὐτὴν ἐναποθέτουν ὅλας τὰς ἐλπίδας τῶν.

ΑΡΙΣΤ. ΠΑΓΛΟΥ

41. Ἰουν. 7—ἐσπέρας· «Τῶν οὐρανίων ταγμάτων τὸ ἀγαλλίαμα, τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων κραταιὰ προστασία, ἄχραντε, Παρθένε σφῖζε ἡμᾶς τοὺς εἰς σὲ καταφεύγοντας...».

42. Ἀπριλ. 20, θ'· «Σὺ τὸ ἐγκαλλώπισμα πάντων τῶν ἐπὶ σοὶ ἐγκωχωμένων· σὺ ἡ Εὐφροσύνη τοῦ κόσμου καὶ θυμηθῆς ἡμῶν τῶν δούλων σου... Μητροπάρθενε».

43. Ἀκάθ. ὕμνος· στάσις δευτέρα· «χαῖρε, πασῶν γενεῶν εὐφροσύνη».

44. Σεπτ. 28—ἐσπέρας· «Χαῖρε πιστῶν περιποίησις, ἁμαρτανόντων λιμῆν, ἀμελούντων διόρθωσις. Χαῖρε ψυχαγώγημα, θλιβομένων βοήθεια...».

45. Μικρ. Παρακλ. κανὼν—ἐξαποστειλάριον· «Ὁ γλυκασμὸς τῶν Ἀγγέλων, τῶν θλιβομένων ἡ χαρὰ, χριστιανῶν ἡ προστασία, Παρθένε Μητήρ Κυρίου...».

46. Σεπτ. 7—ἐξαποστειλάριον· «Ἀγάλλου κτίσις ἅπασα τὴν χαρὰν αἰσθημένη ἐξ Ἄννης τῆς θεόφορος, ἥτις λέγεται· Χάρις, Ἰωακείμ τε τοῦ θεοῦ τίκτεσθαι παρ' ἐλπίδα, Μαρίαν τὴν πανάχραντον καὶ ἀγνήν Θεοτόκον».

47. Ὀκτ. 26, η'· «Ὀλθον σε κοινόν, ὦ Θεοτόκε, καὶ δόξαν οἱ σὲ τιμῶντες πάντες ἔχοντες πίστει σοὶ προστρέχονεν πόθῳ σου δεόμενοι...».

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΕΞΑΝΘΡΩΠΙΖΕΙ ΤΗ Γῆ»

«Ὅμοθυμαδὸν ἐπὶ γῆς κοιμῶνται, σαπρία δὲ αὐτοὺς ἐκάλυψεν» (Ἰώβ κα' 26).

Σὰν φαινόμενο, ὁ θάνατος ἐξισώνει τοὺς πάντες. Μὲ τόλμη θαυμαστή, χωρὶς νὰ θίγῃ τὴ δογματικὴ ἀλήθεια, ἡ Ἐκκλησία μας, στὴ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία, διερωτᾶται μπροστὰ στὸ θέαμα τῶν γυμνῶν ὀστέων: «Τίς ἐστι βασιλεὺς ἢ στρατιώτης ἢ πλούσιος ἢ πένης ἢ δίκαιος ἢ ἁμαρτωλός;» «Ὅμοθυμαδὸν» πράγματι, δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοί, σὰν πεθάνουν καὶ ἀποσυντεθοῦν μέσα στὸν τάφο τους, «ἐπὶ γῆς κοιμῶνται, σαπρία δὲ ἐκάλυψεν αὐτούς».

Ἡ διαφορὰ ὅμως δὲν παύει νὰ ὑφίσταται. Ἡ ἐξομοίωση περιορίζεται στὴ διάλυση τοῦ σωματικοῦ σκηνώματος. Γῆ εἶναι αὐτὸ καὶ στὴ γῆ καταλήγει. Ἀλλὰ οἱ ψυχὲς ἔχουν ἄλλη κατάληξη. Τῶν δικαίων, κρατημένες ἀπὸ Ἀγγέλους, ἀνέρχονται στὴν οὐράνια δόξα. Τῶν ἁμαρτωλῶν, τίς ἀπάγουν οἱ δαίμονες στὸ αἰώνιο σκοτάδι.

Ὡστόσο καὶ τὸ κῶμα μᾶς δίνει ἓνα μεγάλο μάθημα, μὲς ἀπὸ τὸ θέαμα τοῦ σωματικοῦ καταντήματος. Θυμᾶμαι τὴν ὠραία φράση τοῦ Μπαρρές: «Ὁ θάνατος ἐξανθρωπίζει τὴ γῆ». Ὑπήχημα ἐξαίσιο τοῦ παρὰ πάνω στίχου τοῦ Ἰώβ. Ξανπαίρνοντας στὴν ἀγκάλη τῆς τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, ποὺ ἀπ' αὐτὴν προῆλθε, ἀφομοιώνοντάς το, ἡ γῆ μᾶς διδάσκει μὲ μιὰ βαθειὰ ἀνθρώπινη γλῶσσα. Τί; Τὴ ματαιότητα τοῦ φθαρτοῦ μέρους τῆς ὑπόστασής μας καὶ ὅλων ὄσων τὸ ἀφοροῦν.

Σὲ μιὰ φούχτα κῶμα μεταβάλλονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Τίποτε δὲν τοὺς ξεχωρίζει, τίποτε δὲν τοὺς διαφοροποιεῖ. Εἴμαστε ὅλοι γῆ. Βγαίνοντας ἀπ' αὐτή, ὁ Ἀδάμ, ποὺ τὸ ὄνομά του αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει στὰ ἑβραϊκά: χωμάτινος, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἀπόγονοί του, κῶμα ξαναγίνονται. Καὶ αὐτὸ τὸ κῶμα, μιᾶ στὸ κῶμα. Οἱ νεκροὶ μιλοῦν στοὺς ζωντανούς: «Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση».

“Οποια λάμψη καὶ ἂν ντυθῆς κατὰ τὸν πρόσκαιρο βίω σου, θὰ ἔλθῃ ὥρα πού τὸ σῶμα σου θὰ τὴν ξεντυθῆ. “Οχι μόνο ἡ ἄλουργίδα σου, ἂν εἶσαι βασιλιάς, θὰ λειώσῃ μαζί σου. “Οχι μόνο τὸ κεφάλι σου θ’ ἀδειάσῃ ἀπὸ τὸ σπουδαῖο μυαλό σου, ἂν εἶσαι σοφός. Ἄλλὰ ἀκόμα καὶ “Αγιος ἂν ᾔσουν, θὰ γίνῃς (βέβαια, ὑπάρχουν καὶ μερικὲς ἐξαιρέσεις, πού ἀναφέρονται στὴ Βίβλο καὶ τὴν Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας) ὅ,τι καὶ ὁ πῶς κριματισμένος πλησίον σου: «οκωλήκων βρῶμα (ξ-δεσμα) καὶ δυσωδία». Ἡ σαπρία θὰ σκεπάσῃ καὶ σένα, ὅπως ἐκεῖνον.

Ἡ «ἐξανθρωπισμένη» γῆ σοῦ τὸ φωνάζει, τώρα πού εἶσαι ἀκόμη μὲ βλέφαρα ἀνοιχτὰ καὶ κινεῖσαι πάνω της. “Ακου αὐτὸ τὸ κήρυγμά της καὶ ἀνάνηψε, ἂν ἡ καρδιά σου εἶναι αἰχμαλωτισμένη στὰ φθαρτὰ ἀγαθὰ.

Ἄλλὰ ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι στραμμένη πρὸς τὰ οὐράνια καὶ ἀκήρατα, ἂν ἀγωνίζεσαι στὸν στίβο τῶν ἀρετῶν καὶ ἡ συνείδηση προβάλλῃ στὰ μάτια σου τὰ ἁμάραντα στέφανα πού σοῦ ἐτοιμάζει ὁ Χριστὸς στὸν ἄλλο κόσμος, πάλι γίνε ἀκροατῆς αὐτοῦ τοῦ μαθήματος. Γιατὶ ἀφορᾷ τὸν καθένα.

Καὶ ὁ “Αγιος, πηλὸς εἶναι. Ἄν γίνεται, ἀπὸ πηλός, κάτι τὸ ἀθάνατο καὶ τὸ ὠραῖο, αὐτὸ συμβαίνει κατὰ χάρη Θεοῦ. Καὶ ἂν αὐτὸς ὁ πηλός, μετὰ τὴν Κρίση, θὰ ξαναυπάρξῃ, σὰν σῶμα ἄφθαρτο καὶ πνευματικό, πάλι δὲν θὰ εἶναι δικό του τὸ δικαίωμα.

Καὶ ὅσο ζῆς ἐδῶ κάτω, πάντα νὰ θυμᾶσαι: ἡ ψυχὴ τοῦ ἐνάρετου ἀνθρώπου φορεῖ καὶ αὐτὴ ἕνα σῶμα, πού ὄχι μόνο κατάληξῃ, ἀλλὰ καὶ ἀδιάκοπο γεγονός ἐχει μέσα του τὴ φθορά. Δὲν πολυδιαφέρει, στὰ φοβερά του ἐνδεχόμενα, ἀπὸ τὰ σώματα τῶν ἀκολάστων. Τὰ πάθη, λένε οἱ Νηητικοὶ Πατέρες, δὲν ἐξαφανίζονται, δαμάζονται. “Ετοιμα εἶναι, κάθε φορά, ν’ ἀποχαλινωθοῦν καὶ ἡ «εὐπερίστατος» (Ἐβρ. 16’ 1) ἁμαρτία νὰ ρίξῃ μονοστιγμῆς ἕναν “Αγιο στὴν ἀπώλεια.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

«Σακκουδίωτος»: μονή παρά τὴν Προύσσαν.

Σαλαμίς: ἡ σπουδαιότερα ἀρχαία ἑλληνικὴ πόλις τῆς Κύπρου, ἐπὶ τῆς Α πλευρᾶς, ἔναντι τῶν Συριακῶν ἀκτῶν. Τὴν Σαλαμίνα ἐπεσκέφθη ὁ ἀπ. Παῦλος (Πράξ. 13, 5). Ὑπὸ τοῦ Μ. Κων/νου ἐκλήθη Κωνσταντία. — Νῆσος ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ. Ἐν τῇ Β πλευρᾷ τῆς νήσου ἠσκήτευσεν ὁ ὅσιος Λαυρέντιος, ἰδρυτῆς τῆς Μονῆς Φανερωμένης.

Σαλέντιον: βουνὸν τῆς Βουλγαρίας, ὅπου ἠσκήσεν ὁ ὅσιος Θεόφιλος ὁ ὁμολογητής.

«Σαλός»: ὁ ὑποκρινόμενος τὸν μωρόν, τὸν ἀνισόροπον. Οἱ σαλοὶ ἀπέθνησκον ἐν ἐσχάτῃ ταλαιπωρίᾳ.

Σαμάρεια: Μία τῶν ἱστορικῶν περιοχῶν τῆς Παλαιστίνης, μεταξύ Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας, ἐκτεινόμενη ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης μέχρι τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ. Ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς Σαμάρεια ἦτο πρωτεύουσα καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων. Ἐπὶ Ἡρώδου τοῦ μεγάλου ὠνομάσθη «Σεβαστή».

Σαμαριᾶς φαράγγι: στενωπὸς ἀγρίας μεγαλοπρεπειᾶς εἰς Κρήτην, ἀπὸ τοῦ ὄροπεδίου Ὀμαλοῦ μέχρι σχεδὸν τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους. Ἐν θαῦμα τῆς δημιουργίας εἶναι τὸ δάσος, δρυμὸς ἐθνικός. Τὸ ἐκκλησιδίων τῆς Ὁσίας Μαρίας, ἵσως νὰ ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὸ φαράγγι, Σαμαριά = Σὰ Μαριά = Ὁσία Μαρία.

Σαμοθράκη: ἑλληνικὴ νῆσος τοῦ Β Αἰγαίου πελάγους, μεταξύ Λήμνου καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως. Ἐκ τῆς νήσου διήλθεν ὁ ἀπ. Παῦλος

(Πράξ. 16,11). Νῦν ὑπάγεται εἰς τὴν Ἱ. Μ. Ἀλεξανδρουπόλεως. Ἐν Σαμοθράκῃ καὶ ἐντὸς ναύκου εὐρηγται τεθησαυρισμένα τὰ ἱερά λείψανα τῶν ἐξ αὐτῆς καταγομένων Πέντε Νεομαρτύρων.

Σάμος: ἡ μεγαλόνησος τοῦ Ν Αἰγαίου πελάγους, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τέρμα τοῦ Ἰκαρίου πελάγους. Ἡ Σάμος τυγχάνει πατρὶς τοῦ Πυθαγόρα. Εἰς τὴν νῆσον ἐφθασεν ὁ ἀπ. Παῦλος (Πράξ. 20, 15). Ἐκ χώρας κατήγετο ὁ νεομάρτυς Γεώργιος (Ἀπρίλ. 1).

Σαμόσατα: πρωτεύουσα τῆς Κομμαγενῆς ἐν ΒΔ Συρίᾳ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ. Ἔδρα Ἐπισκοπῆς.

Σάρδεις: ἀρχαιοτάτη πόλις καὶ πρωτεύουσα τῆς Λυδίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, παρά τὰς ὄχθας τοῦ Πακτωλοῦ ποταμοῦ, ὀλίγον ἀνατολικῶς τῆς Σμύρνης. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἦσαν γνωστοὶ διὰ τὴν ἀκρασίαν αὐτῶν (Ἀποκ. 1,11. 3,1.4.).

Σαρδική: παλαιὰ ὀνομασία τῆς Σόφιας, πρωτεύουσα τῆς Δακίας καὶ νῦν τῆς Βουλγαρίας. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἐλέγετο καὶ Τριαδίτσα καὶ τέλος Σόφια, ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας. Ἐν αὐτῇ συνεκλήθη ἡ Σαρδικὴ Σύνοδος (343-344) πρὸς διακανονισμόν ἐσωτερικῶν ζητημάτων τῆς Ἐκκλησίας, οὐδέποτε ὅμως ἀνεγνωρίσθη αὕτη ὡς Οἰκουμενική.

Σαρδηνία: Ἱταλικὴ μεγαλόνησος Ν τῆς Κορσικῆς, ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Σεβάστεια: πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῷ Πόντῳ. Ἀρχικῶς ὠνομάζετο Κάβειρα, κατόπιν Διόσπολις καὶ Σεβαστή.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 66 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3-4 τεύχους.

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

(1771 - 1826)

«Ἀλλὰ τὸ ἐνεργότατον μέρος εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ Γένους ἀγῶνα ἔλαβεν ἡ Ἐκκλησία καὶ διὰ τῶν πολεμικῶν πράξεων τῶν λειτουργῶν αὐτῆς καὶ διὰ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων θυσιῶν εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος, ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι τῷ ἀρξαμένῳ τὴν 25ην Μαρτίου 1821».

Κορύφωμα μεγαλειῶδες ὄλων τῶν προσπαθειῶν καὶ τῶν αἱματηρῶν ἀγῶνων τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὀλόκληρα 400 χρόνια, γιὰ τὴν ὀριστικὴ ἀποτίναξι τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, εἶναι ἡ Ἐπανάστασι τῆς Εἰκοστῆς Πέμπτης Μαρτίου τοῦ 1821. Εἶναι ἡ τελευταία φάσι μιᾶς ἀκατάβλητης καὶ ἐπίμονης προσπαθείας Κλήρου καὶ Λαοῦ νὰ σταματήσῃ πιά ἡ αὐθαιρεσία, ἡ τυραννικὴ ἀδικία καὶ ἡ κακοποίησι καὶ νὰ ξανάρθῃ ἡ ἐλευθερία στὴν προγονικὴ τῆς γῆ.

Ἡ ἀγία αὐτὴ μέρα τῆς ἐνάρξεως τοῦ ὑπερόχου Ἀγῶνος τῆς φυλῆς μας, στὴν νεώτερη ἱστορία του, εἶναι ὁ πλούσιος καὶ ὠραῖος καρπὸς ἐνὸς σπόρου, ποῦ εἶχε φυτευθῆ συστηματικὰ καὶ μὲ ἀγάπη μέσα στὶς καρδιὰς τῶν Ἑλλήνων, ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Χρειάστηκαν πολλοί, αἱματηροὶ καὶ ἐπίμονοι ἀγῶνες γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ Γένος μας στὴν εὐλογημένη αὐτὴ μέρα. Ὁμως, σὰν ἦρθε καὶ ἐγίνε τελικὰ ἡ ἐξέγερσι, τίποτα δὲν μπόρεσε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν πρόοδόν της καὶ τὸ αἴσιο, δοξασμένον ἀποτέλεσμά της. Οὔτε Συμμαχίαι Ἱερές, οὔτε ψεύτικες ὑποσχέσεις, οὔτε ραδιουργίαι, οὔτε δολοπλοκίαι καὶ σκοπιμότητες στάθηκαν ἱκανὰ νὰ μειώσουν τὸ πάθος καὶ τὴν ἀπροσμέτρητη λαχτάρα τῶν ραγιάδων γιὰ ἀνεξαρτησία καὶ ἐλεύθερον Πατρίδα: «Θὰ ἀποθάνωμεν ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος» εἶναι ὁ ὄρκος ὄλων τῶν ἀγωνιστῶν. Τὸ Γένος δὲν ἀνέχεται πιά τὴν σκλαβιά. Καὶ ἡ ἀπόφασί του αὐτὴ γίνεται θέλησι καὶ ἐλπίδα, ποῦ ὄλους τοὺς ὀδηγεῖ στὴν ὀριστικὴν ἐπιτυχία. Κανένας δὲν σκέφθηκε νὰ κἀνῃ πιά πίσω ὕστερα ἀπὸ τὴν εὐλογημένην ὥρα ποῦ οἱ πρόγονοί μας, ἀποφάσισαν νὰ κινήσουν τὸν ἔνοπλον Ἀγῶνα.

Ἡ κατάστασι ἦταν ἀφόρητη. Οἱ βαριῆς φορολογίαι, ἡ καταπίεσι, οἱ φυλακίσεις καὶ οἱ ταπεινώσεις εἶχαν ὑπερβῆ κάθε ἀνεκτὸ ὄριο ἀντοχῆς καὶ ὑπομονῆς. Οἱ ἴδιοι οἱ

τύραννοι ὁμολογοῦσαν τὸν ἀνελέητο τρόπο συμπεριφορᾶς τους, πρὸς τὸ ἐξαθλιωμένο Γένος.

Ἐγραφε ἕνας τοῦρκος Μπέης:

«Ἀδικήσαμε τὸν ραγιά καὶ ἀπὸ πλοῦτη καὶ ἀπὸ τιμῆ καὶ τὸν ἀφανίσαμε καὶ μαύρισαν τὰ μάτια του... Καὶ ἡ ἀρχὴ εἶναι τούτη, ὅπου θὰ χαθῆ τὸ βασίλειόν μας».

Γι' αὐτὸ, μόλις ἀκούστηκαν τὰ σήμαντρα τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως σύσσωμο τὸ Γένος βρέθηκε στὸν περίβολο τῆς Ἁγίας Λαύρας, γιὰ νὰ ὀρκισθῆ καὶ νὰ φωνάξῃ τὸν καημὸ του: «Λευτεριά ἢ θάνατος». Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτῆ, τὴν πιὸ κρίσιμη ὥρα, ἀπτόητος καὶ ἀκλόνητος παραστάτης ὑπῆρξε ἡ Ἐκκλησία, τὸ ἱερό, τιμημένο καὶ ἡρωϊκὸ ράσο. Στὸ μεγάλο αὐτὸ ξεσήκωμα τοῦ ὑποδούλου ραγιά γιὰ Ἀνάστασι καὶ Ἐλευθερία, ἕνας Ἐπίσκοπος καὶ πάλι, ὁ Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὑψώνει τὸ φλόμπουρο καὶ καλεῖ τοὺς πανέλληνας νὰ ὀρκισθοῦν: «Γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἁγία καὶ τῆς Πατρίδος τὴν Ἐλευθερία». Ἐνας πνευματικὸς ὁδηγός, ἀνώτερος Κληρικός, πρωτοστατεῖ καὶ πάλι στὴν πραγματοποίησι τοῦ πιὸ ἐνδόμουχου πόθου τοῦ Γένους: τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεώς του. Ὁ Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς εἶναι γέννημα τοῦ ἀποφασιστικοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος. Εἶναι ἀνάστημα καὶ πνευματικὴ παρουσία τῶν χρόνων ἐκείνων, ποὺ πραγματοποιοῦνται τὰ πιὸ σημαντικὰ γεγονότα καὶ διαμορφώνεται ἡ νέα ἱστορικὴ τοποθέτησι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὁ Γερμανός, κατὰ κόσμον Γεώργιος Γκόζιας, γεννήθηκε στὴν Δημητσάνα, στίς 25 Μαρτίου τοῦ 1771. Καὶ τί σύμπτωσι, 25 Μαρτίου ἔμελλε νὰ παίξῃ τὸν τόσο ἀποφασιστικὸν ρόλον τοῦ γιὰ τὸ ἔθνος.

Ἡ Δημητσάνα, στὴν καρδιά τοῦ Μοριᾶ, ἦταν πάντοτε μιὰ ἐθνικὴ ἀκρόπολι. Ἐνα ἐργαστήρι ἀπ' ὅπου βγήκαν Πατριάρχαι, δάσκαλοι καὶ ἀγωνισταί, ὅπως ὁ Παπαφλέσσας, ὁ Γρηγόριος Ε' καὶ ὁ Γερμανός. Ἀπὸ παιδί ἀκόμα ἔδειχνε προτίμησι καὶ ἐπιμέλεια στὰ γράμματα καὶ ἔτρεφε ἱερὰς φιλοδοξίας. Ὁ πατέρας του Γιάννης Γκόζιας καὶ ἡ μητέρα του Κανέλλα ὑπῆρξαν μάρτυρες ἑνὸς συμβολικοῦ περιστατικοῦ, ὅταν ἀκόμα ἦταν νήπιον ὁ Γεώργιος.

Γράφει ὁ Γούδας:

«Ἐν παιδικῇ δὲ ἡλικίᾳ ἔτι ὄντι συνέβη αὐτῷ τὸ ἐξῆς

περίεργον περιστατικόν. Ἐλυνίζοντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ παῖς Γεώργιος - οὕτως ἔκαλεῖτο τότε - ἔκοιμᾶτο ὑπὸ τὴν σκιάν δένδρου· ἀφύπνισε δὲ αὐτὸν τρομερὸς ὄφης. Μόλις αἰσθανθεὶς ὁ παῖς τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ σώματι ἐπαφὴν τοῦ ἔρπετοῦ αὐτομάτως ἔσφιξε διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τόσον ἰσχυρῶς, ὥστε ἐμπόδισε καθ' ὄλοκληρίαν τὴν κίνησιν τῶν σιαγόνων. Τότε δ' ἀμέσως ἐξέβαλε μεγάλας καὶ φρίκην ἐμφαινούσας φωνάς. Δραμῶν δ' ἔντρομος πρὸς τὰς φωνάς ὁ φιλόστοργος πατὴρ εὔρε τὸν μὲν ὄφιν κατὰ πολλοὺς κύκλους ἐσπειραμένον περὶ τὸν βραχίονα τοῦ παιδός, τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ ἔρπετοῦ σπασμαδικῶς συνεχομένην ὑπὸ τῆς χειρὸς ἐκείνου. Οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δ' ἀπολέσας τὴν παρρησίαν τοῦ πνεύματος καὶ ἄριστα ἐνοήσας τί κίνδυνον διέτρεχεν ὁ πεφιλημένος αὐτοῦ υἱός, τοῦτον μὲν διέταξε νὰ τηρῆ, ὅσον ἠδύνατο ἰσχυρῶς, συνεσφιγμένην τὴν χεῖρα, αὐτὸς δὲ ἔδραμε παρά τινι ἐκεῖ πλησίον καὶ κείροντι τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ποιμένι. Δραξάμενος δ' ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὴν ψαλίδα... ἔκοψε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ οὕτως ἔσωσε τὸν προσφιλῆ παῖδα».

Ἡ ἐξέλιξι τοῦ μικροῦ Γερμανοῦ, μετὰ τὰ πρῶτα μαθήματα στὸ δοξασμένο χωριό του, εἶναι ραγδαία καὶ ἐντυπωσιακῆ. Ἀκολουθεῖ τὴν μεγάλην πνευματικὴν παράδοσι τοῦ τόπου του. Γίνεται γραμματεὺς τοῦ Μητροπολίτου Ἀργολίδος Ἰακώβου καὶ συνέχεια ταξιδεῦει εἰς τὴν Ὑδρα καὶ ἀπὸ κεῖ εἰς τὴν Σμύρνη. Μητροπολίτης τῆς Σμύρνης ἦταν τότε ὁ Γρηγόριος, ποῦ πατέρας πραγματικὸς καὶ ποιμενάρχης προστάτεψε καὶ ἀξιοποίησε τὸν Γερμανό. Τὸν χειροτονεῖ διάκονο καὶ ὅταν γίνεται Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τὸν παίρνει μαζί του εἰς τὴν Βασιλεύουσα.

«Ὁ δὲ Γερμανὸς ἔκτοτε ἐφαίνετο ὅτι ἐμελλε νὰ γίνῃ ἐκ τῆς τάξεως τῶν ποιμένων ἐκείνων, οἵτινες καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν τιθέασιν ὑπὲρ τῶν προβάτων».

Καὶ πραγματικά. Ἡ καλωσύνη του, ἡ παιδεία του, ἡ γλωσσομάθειά του καὶ ἡ δρᾶσι του γίνονται γρήγορα προσφορὰ ἐκκλησιαστικῆ καὶ ἐθνικῆ. Κερδίζει τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην, ὅπου καὶ ἂν πάη! Ἀμέτρητες γίνονται οἱ ἐνεργειές του καὶ ἐπίμονη ἡ θέλησί του γιὰ τὴν διάδοσι τῆς παιδείας, τὴν τακτοποίησι ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ γιὰ τὸ ξεκαθάρισμα διαφορῶν, ποῦ χρειάζονται μὲν ἁπλῶς, εὐστροφία, πολιτικὴ ἰκανότητα, διπλωματία.

Στις 25 Μαρτίου, ἄλλη σύμπτωσι, τοῦ 1807 χειροτονεῖ-

ται Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν με ὁμόθυμη ἐπιδοκιμασία Κλήρου καὶ Λαοῦ, καὶ κατεβαίνει στὴν Πάτρα τὸν Μάιο τοῦ ἰδίου χρόνου. Ἐδῶ, ὁ ἄξιος ἱεράρχης, ἀποκαλύπτει ὅλα τὰ προσόντα τῆς προσωπικότητός του. Δείχεται πραγματικά ὁ ἄξιος Ποιμενάρχης καὶ πατέρας.

Περιγράφοντας τὴν μορφή καὶ τὸ πνεῦμα του ὁ Πουκεβίλ γράφει:

«Αἱ ὁμιλίας του ἦσαν πειστικώταται καὶ ἐφαίνοντο ὡς θεόπνευστοι. Ἡ φαντασία του ἦτο ζωηρά, ἡ δὲ πίστις του ἀκράδαντος. Τοιοῦτος ἀθλητῆς ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαρτύρων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἀμείβει μόνον ὁ ἐνδοξος θάνατος ἐν τῷ μέσῳ ἀγῶνων ὑπὲρ τε τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεώς των... Ἦν δὲ ἀναστήματος πλήρους· σῶμα ἔχων ἰσχνόν, πρόσωπον ὠοειδὲς καὶ μελάγχρουν· ὀφθαλμοὺς στίλβοντας· βαθὺ δὲ καθειμένος τὸ γένειον, καὶ λεπτῇ τὸ σῶμα διαπονῶν διαίτη».

Πάνω ἀκριβῶς στὴν μεγάλη ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ δραστηριότητά του ὁ Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς γίνεται μύστης τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἡ προσφορά του καὶ ἐδῶ εἶναι πλούσια με ἀνυπολόγιστα ἀποτελέσματα. Οὔτε στιγμή δὲν μένει ἀργός! Φύσι συνετὴ, στοχαστικὴ καὶ μεθοδική, παίζει ὑψηλὸ καὶ σημαντικὸ διπλωματικὸ παιχνίδι στὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐθνικὰ πράγματα. Καταστρώνει σχέδια, ποὺ προκαλοῦν κατάπληξι. Παίρνει πρωτοβουλίες καὶ πραγματοποιεῖ ἀποφάσεις, ποὺ δίνουν λύσεις σὲ καίρια ζητήματα τοῦ Ἄγῳνος. Ἡ παρουσία του εἶναι μιὰ ἐγγύησι γιὰ τὴν καλὴ λύσι ζητημάτων καὶ προβλημάτων ποὺ ἀπαιτοῦν κύρος, δεξιότητες, σοβαρότητα καὶ πίστι. Ὡσπου φτάνει καὶ ἡ ἅγια μέρα τῆς Εἰκοστῆς Πέμπτης Μαρτίου τοῦ Εἰκοσιένα.

Γράφει ὁ Σπῦρος Μελάς:

«Ὅπως κι ἂν εἶναι, στὴν πλατεία τοῦ Ἁγίου Γιώργη στήνουνε με πλῆθος τὴν Ἁγία Τράπεζα γιὰ τὴ δοξολογία. Τ' ἄρματα μὲν παλληκάρια γύρω της ἀκοῦνε με κατάνυξη τὸν Γερμανό, ἐνῶ ἀνέμιζαν, στὸ ἀνοιξιὰτικο ἀεράκι, τὰ μπαϊράκια τους. Πενήντα καλόγεροι, ἀπὸ τὸ Μέγα Σπήλαιον, ἄρματοι, ψέλνουν τὸ τρισάγιο. Τὰ μάτια τῶν παλληκαριῶν βουρκώνουν, ὅταν ὁ Γερμανός, στὴ δέσησός του, παρακαλεῖ καὶ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς τῶν πεσόντων.. Ὁ Γερμανὸς βλογαεὶ τέλος τ' ἄρματα καὶ τὰ μπαϊράκια».

λύνει τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία γιὰ τὸ αἷμα τοῦ
θα χύσουνε - γιὰτὶ εἶναι γιὰ θρησκεία καὶ γιὰ πατρίδα.

— Ἀναστήτωσαν οἱ Ἕλληνες!

— Λευτεριά ἢ θάνατος! τοῦ ἀποκρίνονται τὰ πλήθη.

Κι' ἡ αὐλαία τοῦ πολέμου σηκώνεται τώρα ἐπίσημα.
Ἡ πολιορκία τοῦ κάστρου τῆς Πάτρας ἀρχίζει νὰ σφίγγει
σιγά-σιγά. Ὁ Γερμανὸς εἶναι πάντα ἐκεῖ· νὰ ψυχώνει τοὺς
πολεμιστῆς, νὰ κυβερνήσει τὰ πάθη, νὰ δώσει γνώμες πολύ-
τιμες. Βρίσκεται πολλὰς φορές στὴν πρώτη γραμμὴ· καὶ
κινουνοεὶ μαζί με τὸν ἀπλὸ στρατιώτη».

Ὁ Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ζῆ
τραγικὰ δολόκληρη τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ περίοδο τοῦ Γένους.
Ὅμως μαζί με τὰ χρόνια τοῦ περνοῦν ἔρχεται καὶ τὸ βάρος
τῶν προσπαθειῶν καὶ τῶν ἀγῶνων. Ἡ ἐνεργητικὴ πα-
ρουσία του μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ ἠφαίστειο τῶν ἀνησυχιῶν,
τῶν ἀγῶνων, τοῦ αἵματος καὶ τῶν παθῶν κλονίζουσι τὴν
ὕγεια του. Ἔτσι, «Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Μαΐου τὸ
1826 ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος, μετὰ ὀλίγων ἡμερῶν
ἀσθένειαν, ὁ πανιερώτατος μητροπολίτης Παλαιῶν Πα-
τρῶν Κύριος Γερμανὸς καὶ τὴν 31ην ἐτάφη λαμπρῶς καὶ
ἐκκλησιαστικῶς καὶ πολιτικῶς».

Εἶναι μιὰ φωτεινὴ, μιὰ ἡρωϊκὴ, μιὰ, πράγματι, μονα-
δικὴ μορφή τοῦ Ἀγῶνος γιὰ τὴν Παλιγγενεσία, ὁ Παλαιῶν
Πατρῶν Γερμανὸς.

Ἄγνος στὴν ἱερατικὴ του ζωῆ, πιστὸς στὸ ἐθνικὸ
χρέος, δίκαιος στὴν πολιτικὴ του, μεγαλόκαρδος ἀπὸ μέσα,
μεγαλοπρεπὴς κι' ἐπιβλητικὸς ἀπ' ἔξω, ἀλύγιστος κι' ὁμως
προσηνέστατος, πολὺπειρος κι' ὡστόσο ἀδιάφθορος, εὐ-
γλωττος ἀλλὰ ἐχέμυθος, στάθηκε μιὰ μορφή δημοσία καὶ πα-
ρασκηνακὴ ἀπὸ τίς πιὸ σημαντικὰς στὸ μεγάλο Ἀγῶνα».

Τὸ ἔργο του, ἡ ζωὴ του θὰ εἶναι πάντοτε δεμένα με τίς
πιὸ ὠραῖες, πιὸ φωτεινὰς καὶ ἅγιες στιγμὰς τῆς ἐθνικῆς καὶ
ἐκκλησιαστικῆς ὑπάρξεώς μας. Ἡ φωνὴ του εἶναι πνευμα-
τικὸ κίνητρο καὶ ἐθνικὴ ἔξαρσι, καθὼς ἀντηχεῖ μέσα στὴν
πεισματικὴ πορεία τῆς Φυλῆς μας:

«Ἡ ἀρετὴ συνίσταται ἐκ τεσσάρων ἀρετῶν γενικῶν
λεγομένων, οἷον τῆς φρονήσεως, τῆς σωφροσύνης,
τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀνδρείας, αἱ ὁποῖαι ἐμπεριέ-
χουν ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετάς».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

344. Διατί κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων ψάλλεται δύο φορές τὸ «Κατευθυνθήτω», μίαν κατὰ τὸ «Κύριε ἐκέκραξα...» καὶ μίαν μετὰ τὰ ἀναγνώσματα; (Ἐρώτησις Αἰδεσμ. Ε.Ο.Ι.).

Ἡ ἀπάντησις στὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα εἶναι δύσκολη, γιὰ τὴ στοιχεῖα ποὺ ἔχομε δὲν εἶναι ἐπαρκῆ γιὰ νὰ μᾶς λύσουν ἀναμφισβήτητα τὸ πρόβλημα. Ἡ διαπίστωσις εἶναι ἀκριβῆς. Τὸ «Κατευθυνθήτω» στὴν Προηγιασμένη ψάλλεται δυὸ φορές, κατὰ διαφοροὺς ὅμως τρόπους. Ὁ πρῶτος εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ μοναχικὸς καὶ ὁ δεῦτερος ὁ ἀσματικὸς - ἐνοριακός. Γιὰ τὴν πρώτη ψαλμωδία τοῦ δὲν ὑπάρχει πρόβλημα. Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων ἀποτελεῖ σύνθεσι ἐσπερινοῦ καὶ ἀκολουθίας κοινωνίας. Ὁ ἐσπερινὸς στὴ σημερινή μορφή τῆς Προηγιασμένης εἶναι ὁ μοναχικὸς, κατὰ τὴν ἐπικρατήσασα στίς μονῆς πρῶτα τάξι τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Τυπικοῦ τοῦ ἁγίου Σάβα, ποὺ ἀπὸ τίς μονῆς διεδόθη καὶ στίς ἐνορίες καὶ ποὺ τελικὰ ἐπεκράτησε ὡς μόνη μορφή ἐσπερινοῦ στὴν νεωτέρα Βυζαντινὴ Ἐκκλησία. Μέχρι καὶ τὰ ἀναγνώσματα ἀκολουθεῖται πιστὰ ἢ τάξις του, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μεταγενέστερο «Ἐὐλόγημένη ἢ βασιλεία...» καὶ ἀπὸ τὸ «Φῶς Χριστοῦ...», ποὺ παρεμβάλλεται μόνο στὴν Προηγιασμένη. Στὸν μοναχικὸ ἐσπερινὸ ἔχομε ψαλμωδία τοῦ «Κατευθυνθήτω» ὡς δευτέρου στίχου τοῦ 140οῦ ψαλμοῦ, στὸν ὁποῖον καὶ ἀνήκει («Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ...»). Εἶναι ἐπόμενομαζὶ μὲ τὸν μοναχικὸ ἐσπερινὸ νὰ ψάλλεται καὶ τὸ «Κατευθυνθήτω». Τὸ πρόβλημα, λοιπόν, ἐντοπίζεται στὴν δευτέρα ψαλμωδία τοῦ «Κατευθυνθήτω», μετὰ τὰ ἀναγνώσματα, στὴν ἀρχὴ δηλαδὴ τῆς ἀκολουθίας τῆς κοινωνίας, τὴν καθ' αὐτὸ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων.

Ὁ τρόπος τῆς δομῆς τοῦ «Κατευθυνθήτω» μοιάζει μὲ τὸν τρόπο δομῆς τῶν προκειμένων, πού εἶδαμε στὴν προηγουμένη ἀπάντησι. Ἡ μᾶλλον εἶναι ἀκριβῶς ὁ ἴδιος. Ὁ δεύτερος αὐτὸς στίχος προτάσσεται τοῦ φαλμοῦ («πρόκειται») καὶ προβάλλεται, ἐνῶ ὑποβάλλεται ὕστερα κατὰ τὴν σιχολογία τοῦ φαλμοῦ (τῶν τεσσάρων πρώτων στίχων του). Ἡ δυσκολία στὸ νὰ χαρακτηρισθῇ «προκείμενο» ἔρρισκεται στὸ ὅτι κατακλείεται μὲ τὸ «Δόξα καὶ γῦν», ἐνῶ τὰ προκείμενα δὲν κατεκλείοντο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, στὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγνωσμα ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ γιὰ νὰ «πρόκειται» αὐτοῦ, κατὰ τὴν δευτέρα ἐρμηνεῖα πού εἶδαμε, καὶ στὸ ὅτι στὴν φαλμωδία του συμμετέχει καὶ ὁ ἱερεὺς, πρᾶγμα πού δὲν ἐγένετο ποτὲ στὸ προκείμενο. Οἱ δυσκολίες ὅμως αὐτὲς ἐξομαλύνονται ἀρκετά, ὅταν δεχθῶμε τὴν κατακλιεῖδα «Δόξα καὶ γῦν» ὡς ἐξαιρέσι, ἀφοῦ μάλιστα δὲν μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ χειρόγραφα. Ἐπίσης καὶ ἡ δευτέρα δυσχέρεια παραμερίζεται ἐν μέρει, γιὰ τὸ ὅτι ἔορτάζεται ἅγιος τὰ ἀναγνώσματα τῆς Καινῆς Διαθήκης (Ἄποστολος - Εὐαγγέλιον), ἢ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον κατὰ τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδῃ, διαβάζονται ἀμέσως μετὰ τὸ «Κατευθυνθήτω». Στὴν περίπτωσι δηλαδὴ αὐτὴ ἐπέχει θέσι προκειμένου τοῦ Ἀποστόλου ἢ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπὶ πλεον, ὅταν ἐωρτάζετο ἅγιος καὶ ἐλέγετο ὁ Ἀπόστολος, παρελείπετο τὸ προκείμενο τοῦ Ἀποστόλου, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἐβάλλετο τὸ προκείμενο — «Κατευθυνθήτω». Σὲ μερικὰ χειρόγραφα στίς ἀνωτέρω περιπτώσεις χρησιμοποιεῖται πρὸς δήλωσιν τοῦ ὅρου «προκείμενον» (κώδ. T. Σταυροῦ 40, Πάτμου 466, Κωνσταμονίτου 19 (20)). Κατὰ τὰ χειρόγραφα μάλιστα, τοῦ «Κατευθυνθήτω» προηγεῖται τὸ «Σοφία» ἢ «Σοφία» πρόσχωμεν» ἢ τὸ «Σοφία. Εἰρήνην πάνσι», ὅπως περίπου καὶ στὸ προκείμενο. Τέλος, ἡ συμμετοχὴ στὴν φαλμωδία τοῦ «Κατευθυνθήτω» καὶ τοῦ ἱερέως εἶναι νεωτέρα ἀπαντᾷ σὲ χειρόγραφα μεταγενέστερα τοῦ 15' αἰῶνος. Παλαιότερα τὸ «Κατευθυνθήτω» ἐβάλλετο, ὅπως καὶ τὸ προκείμενο, μόνον ἀπὸ τὸν λαόν. Ὅλα αὐτὰ εὐνοοῦν τὴν ὑπόθεσι, ὅτι τὸ «Κατευθυνθήτω», καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπο τῆς δομῆς καὶ τῆς φαμωδίας του καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσι του πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων, εἶναι καὶ αὐτὸ ἕνα προκείμενο. Εἶναι, ἔστω, ἕνα κάπως ἰδιόρρυθμο προκείμενο ἀνε-

ξάρτητο ἀπὸ τὰ ἀναγνώσματα, ὅπως ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα προ-
κείμενα, ἢ προτασσόμενο τοῦ ἀποστολικοῦ ἢ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀνα-
γνώσματος, πού ἔστω καὶ κατ' ἐξαιρέσειν παρεμβάλλονται ἐνίοτε
στὴν Προηγησμένη, ἢ συνδεόμενο πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἀναγνώσμα-
τος τῆς Παροιμίας, ὡς προκείμενο - κατακλείς, ὅπως ἔχομε στὸ
ἀνάγνωσμα τῆς Τριθέκτης.

Ἡ ἀπάντησις ὁμῶς αὐτῇ δὲν λύει τὸ ζήτημα, γιὰτὶ δὲν ἀπαν-
τᾷ στὸ ἐρώτημα γιὰτὶ ψάλλεται δυὸ φορές τὸ «Κατευθυνθήτω», τὴν
πρώτη φορά στὸ «Κύριε ἐκέκραξα...» καὶ τὴν δευτέρα ὡς προκεί-
μενο.

(Συνεχίζεται)

Φ.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ
Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ.**
Βεσδώρου, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ Λειτουργικὰ στοιχεῖα τῆς
«Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου. — **Ι. Κ.**, Ἡ Ταυτότης μαρ-
τυρίας τοῦ Ποιμένος. — **Χρήστου Γιανναρά**, Τὸ Ἱερατικὸ ἦθος τοῦ
ἀνθρώπου καὶ ἡ χειροτονία τῶν γυναικῶν. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τρι-**
βιζᾶ, Τὸ Ποιμαντικὸν Ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς Ναυτιλλομέ-
νους. — **Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη**, Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Πρεβέζης.
— **Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Βλάχου**, Μία Ὁρθόδοξη Παρουσία. — **Ι.Σ.Κ.Ε.**,
Ἀνοικτὴ Ἐπιστολή. — **Ἀριστ. Παύλου**, Ἡ Πολυώνυμος Κόρη. Ἡ Χα-
ρά. — **Βασ. Μουστάκη**, «Ὁ Θάνατος ἐξανθρωπίζει τὴ γῆ». — **Οικονό-**
μου Κωνσταντίνου Πλατανίτη, «Ἐορτολόγιον». — **Δημ. Σ. Φερού-**
ση, Μορφές τοῦ Γένους. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς
καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασίου 1, Ἀθῆναι 140.
Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.